



# پایش ملی محیط کسب و کار ایران

## بهار ۱۴۰۲

مرکز پژوهش‌های اتاق ایران

مرکز آمار و اطلاعات اقتصادی و پایش اصل ۴۴

(دوره بیست و هفتم)

مرداد ۱۴۰۲



## فهرست مطالب

|    |                                                                  |
|----|------------------------------------------------------------------|
| ۳  | .....مقدمه                                                       |
| ۴  | .....چکیده نتایج                                                 |
| ۵  | .....بخش اول: روش‌شناسی گزارش                                    |
| ۵  | .....معرفی مؤلفه‌های طرح پایش                                    |
| ۹  | .....طرح نمونه‌گیری                                              |
| ۱۵ | .....محاسبه شاخص کل محیط کسب و کار                               |
| ۱۶ | .....آشنایی با نظریه عمومی کارآفرینی شین                         |
| ۱۷ | .....بخش دوم: جداول آماری، نمودارها و تحلیل آماری                |
| ۱۷ | .....شاخص کل محیط کسب و کار                                      |
| ۱۸ | .....شاخص بخشی محیط کسب و کار                                    |
| ۲۱ | .....شاخص استانی محیط کسب و کار                                  |
| ۲۶ | .....شاخص محیط کسب و کار بر اساس رتبه فعالیت اقتصادی             |
| ۲۹ | .....شاخص محیط کسب و کار به تفکیک مؤلفه‌های پیمایشی و اتاق‌ها    |
| ۳۱ | .....شاخص ملی محیط کسب و کار بر اساس مدل کارآفرینی شین           |
| ۳۳ | .....شاخص محیط کسب و کار بر اساس تعداد کارکنان بنگاه‌های اقتصادی |
| ۳۴ | .....شاخص محیط کسب و کار بر اساس سابقه فعالیت بنگاه‌های اقتصادی  |
| ۳۵ | .....شاخص محیط کسب و کار بر اساس شرکت‌های دانش بنیان             |
| ۳۷ | .....شاخص محیط کسب و کار بر اساس ظرفیت تولید بنگاه‌های اقتصادی   |
| ۳۸ | .....برخی اقدامات انجام شده به منظور رفع موانع کسب و کار         |

## مقدمه

محیط کسب و کار به مجموعه عواملی گفته می‌شود که بر عملکرد یا اداره بنگاه‌های اقتصادی مؤثر هستند اما تقریباً خارج از کنترل مدیران بنگاه‌ها قرار دارند؛ عواملی نظیر قوانین و مقررات، میزان بارندگی، فرهنگ کاری در یک منطقه و ... که در کشورها و مناطق جغرافیایی گوناگون، در هر رشته کاری و نیز در طول زمان متفاوت هستند. امروزه، بهبود محیط کسب و کار یکی از مهمترین راهبردهای توسعه اقتصادی هر کشور به شمار می‌رود و علاوه بر آن هرچه محیط کسب و کار یک کشور شرایط بهتری داشته باشد، بهره‌برداری از فرصت‌های کارآفرینی بیشتر و هر چه بهره‌برداری از فرصت‌های کارآفرینی در جامعه‌ای بیشتر باشد، عملکرد اقتصاد آن کشور و خلق ارزش و ثروت در آن جامعه نیز بیشتر می‌شود. با این حال بهبود محیط کسب و کار، نیازمند برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری مطلوب است، که دستیابی به این مهم نیازمند وجود فرایندی مستمر برای پایش و سنجش وضعیت محیط کسب و کار هر کشور است.

در همین راستا و در سال ۱۳۹۰، نمایندگان مجلس شورای اسلامی، قانون بهبود مستمر محیط کسب و کار را تصویب کردند. به موجب ماده ۴ این قانون: «اتاق موظفند به منظور اطلاع سیاست‌گذاران از وضعیت محیط کسب و کار در کشور، شاخص‌های ملی محیط کسب و کار در ایران را تدوین و به‌طور سالانه و فصلی حسب مورد به تفکیک استان‌ها، بخش‌ها و فعالیت‌های اقتصادی، سنجش و اعلام نمایند». اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران در قالب اجرای یک طرح پژوهشی در سال ۱۳۹۴، نسبت به شناسایی و معرفی شاخص‌های ملی پایش محیط کسب و کار اقدام نمود و اجرای طرح ملی پایش محیط کسب و کار را در اواخر سال ۱۳۹۵ با همکاری اتاق‌های تعاون و اصناف ایران در دستور کار خود قرار داد.

گزارش حاضر، بیست و هفتمین گزارش فصلی است که اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران با رویکرد تلفیق داده‌های پیمایشی با داده‌های آماری بر اساس نظریه عمومی کارآفرینی شین<sup>۱</sup> ارائه نموده است. در این گزارش، داده‌های پیمایشی حاصل از ادراک سنجی از وضعیت مؤلفه‌های محیط کسب و کار کشور در بهار ۱۴۰۲، ۲۶۴۲ فعال اقتصادی زیرمجموعه سه اتاق و با استفاده از روش تکمیل پرسشنامه الکترونیکی (CA I<sup>2</sup>) و همچنین آمارگیری تلفنی با کمک رایانه (C TI<sup>3</sup>) صورت گرفته است و داده آماری نیز از منابع آماری رسمی کشور تهیه و مورد استفاده قرار گرفته‌اند. امید است نتایج این طرح بتواند نقشه راه روشنی برای برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری در جهت بهبود محیط کسب و کار کشور فراهم آورد.

شایان ذکر است به دلیل شیوع ویروس کرونا در کشور از اسفند ماه سال ۹۸، شاخص ملی محیط کسب و کار با احتساب اثر کرونا به عنوان یکی از موانع کسب و کار محاسبه شده است و در پاییز ۱۴۰۱، به دلیل کاهش اثرگذاری شاخص مذکور در محیط کسب و کار، از محاسبات حذف شده است.

- 
1. Schein
  2. Computer Assisted Web Interviewing
  3. Computer Assisted Telephone Interviewing

## چکیده نتایج

بر اساس نتایج حاصل از پایش ملی محیط کسب و کار ایران در بهار ۱۴۰۲، ۶/۰۵ (نمره بدترین ارزیابی ۱۰ است) محاسبه شده که از وضعیت این شاخص نسبت به ارزیابی فصل گذشته (زمستان ۱۴۰۱ با میانگین ۶/۱۱) مساعدتر است.

در بهار ۱۴۰۲ فعالان اقتصادی مشارکت کننده در این پایش، به ترتیب سه مؤلفه ۱- غیر قابل پیش بینی بودن و تغییرات قیمت مواد اولیه و محصولات ۲- دشواری تأمین مالی از بانک ها ۳- بی ثباتی سیاست ها، قوانین و مقررات و رویه های اجرایی ناظر بر کسب و کار را نامناسب ترین مؤلفه محیط کسب و کار کشور نسبت به سایر مؤلفه ها ارزیابی نموده اند.

بر اساس یافته های این طرح در بهار ۱۴۰۲ استان های مرکزی، زنجان و آذربایجان غربی به ترتیب دارای مساعدترین وضعیت محیط کسب و کار نسبت به سایر استان ها ارزیابی شده اند.

بر اساس یافته های طرح، میانگین ظرفیت فعالیت (واقعی) بنگاه های اقتصادی شرکت کننده در فصل بهار ۱۴۰۲ معادل ۴۱/۱۲ درصد بوده است که نسبت به زمستان ۱۴۰۱ (۴۴/۲۲ درصد) کاهش ۳/۱٪ داشته است.

بر اساس نتایج این پایش در بهار ۱۴۰۲، وضعیت محیط کسب و کار در بخش خدمات (۶/۰۶) در مقایسه با بخش های صنعت (۵/۹۵) و کشاورزی (۵/۹۸) نامناسب تر ارزیابی شده است.

در بین رشته فعالیت های اقتصادی برحسب طبقه دی استاندارد ISIC.rev4، رشته فعالیت های ۱- املاک و مستغلات، ۲- آموزش و ۳- استخراج معدن دارای بهترین وضعیت محیط کسب و کار و رشته فعالیت های ۱- اطلاعات و ارتباطات، ۲- فعالیت حرفه ای، علمی و فنی و ۳- آب رسانی، مدیریت پسماند، فاضلاب و فعالیت های تصفیه بدترین وضعیت محیط کسب و کار را در مقایسه با سایر رشته فعالیت های اقتصادی در کشور داشته اند.

بر اساس نظریه عمومی کارآفرینی شین، شاخص ملی محیط کسب و کار ایران در بهار ۱۴۰۲، عدد ۶/۱۶ (عدد ۱۰ بدترین ارزیابی است) به دست آمده است که بهتر از وضعیت این شاخص در ارزیابی فصل گذشته (زمستان ۱۴۰۱ با میانگین ۶/۲۳) است. میانگین ارزیابی محیط اقتصادی عدد ۶/۴۶ است که در ارزیابی فصل گذشته عدد ۶/۵۵ حاصل شده بود و میانگین ارزیابی محیط نهادی عدد ۵/۹۱ است که در فصل گذشته عدد ۵/۹۷ ارزیابی شده بود. بر این اساس، محیط حقوقی و قانونی با عدد ۵/۳۳ و محیط مالی با عدد ۸/۲۴ به ترتیب مساعدترین محیط ها بر اساس نظریه عمومی کارآفرینی شین بوده اند. لازم به ذکر است که شاخص شین به دلیل در نظر گرفتن وزن عوامل مختلف در محاسبه، از دقت بیشتری نسبت به شاخص کل کشور برخوردار است.

در ادامه گزارش، روش شناسی انجام پایش، جداول و نمودارهای آماری به همراه تحلیل نتایج به طور مبسوط شرح داده شده است.

## بخش اول: روش شناسی گزارش

مطابق با ماده ۴ قانون بهبود مستمر محیط کسب و کار، اتاق اموال موظف هستند به منظور اطلاع سیاست گذاران از وضعیت محیط کسب و کار در کشور، شاخص های ملی محیط کسب و کار در ایران را تدوین و به طور سالانه و فصلی حسب مورد به تفکیک استان ها، بخش ها و فعالیت های اقتصادی، سنجش و اعلام نمایند. مطابق با همین مأموریت، مرکز آمار و اطلاعات اقتصادی اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران با همکاری اتاق های اصناف و تعاون ایران اقدام به برنامه ریزی برای جمع آوری اطلاعات و محاسبه شاخص ملی محیط کسب و کار ایران بر اساس ۷۰ مؤلفه پیمایشی و آماری کرده است که مؤلفه ها از نتایج اجرای طرح مطالعاتی در همین خصوص به دست آمده اند. اطلاعات ۲۸ مؤلفه پیمایشی از روش تکمیل پرسشنامه با همکاری فعالان اقتصادی (تعیین شده با روش های نمونه گیری) به دست می آید و برای کسب اطلاع در مورد ۴۲ مؤلفه آماری از منابع اطلاعاتی و آمار رسمی کشور که تا زمان انتشار نشریه به روزرسانی می شوند، استفاده می شود و در نهایت، شاخص های ملی پایش محیط کسب و کار ایران به تفکیک ملی، استان، بخش های عمده و رشته فعالیت های اقتصادی محاسبه شده اند.

### معرفی مؤلفه های طرح پایش

مطابق مدل ارائه شده برای محاسبه شاخص محیط کسب و کار در ایران، شاخص ملی محیط کسب و کار از طریق انجام محاسبات بر روی ۷۰ نامگر که شامل ۲۸ مؤلفه پیمایشی و ۴۲ مؤلفه آماری که از عوامل مختلف و قابل احصای مؤثر بر اداره واحدهای بیدی در ایران معرفی شده است، حاصل می شود. قابل ذکر است مؤلفه ی پیمایشی و آماری مورد استفاده در محاسبه فضای کسب و کار کشور به صورت زیر تعریف شده اند:

#### الف : مؤلفه های پیمایشی:

۱. نحوه استقبال مشتریان از نوآوری و ابتکار در ارائه خدمات و محصول
۲. برداشت های سلیقه ای از قوانین و مقررات توسط مأموران محیط زیست، شهرداری، گمرک، بهداشت و ...
۳. بی تعهدی طرف های قرارداد و معامله به اجرای تعهدات و وعده هایشان
۴. بی ثباتی سیاست ها، قوانین و مقررات و رویه ای اجرایی ناظر بر کسب و کار
۵. غیرقابل پیش بینی بودن و تغییرات قیمت مواد اولیه و محصولات
۶. رویه های سختگیرانه اداره های کار و بیمه تأمین اجتماعی برای مدیران و نیروی انسانی
۷. تمایل عمومی به خرید کالاهای خارجی و بی رغبتی به خرید محصولات ایرانی
۸. تولید و عرضه نسبتاً آزاد لاهای غیراستاندارد و تقلبی در بازار
۹. وجود رقابت غیرمنصفانه شرکت ها و مؤسسات دولتی یا شبه دولتی در بازار
۱۰. رویه های ناعادلانه ممیزی و دریافت مالیات

۱۱. دشواری تأمین مالی از بانک‌ها
۱۲. فقدان یا شفاف نبودن آمار و اطلاعات مورد نیاز برای فعالیت اقتصادی
۱۳. ضعف زیرساخت‌های حمل و نقل (جاده‌ای، ریلی، هوایی، دریایی و بندری)
۱۴. ضعف دادگاه‌ها در رسیدگی به شکایات و پیگرد موثر متجاوزان به حقوق دیگران
۱۵. وجود انحصار، امتیاز یا هر نوع رانت به یک یا تعدادی از رقبا در بازار
۱۶. ضعف نظام توزیع و مشکل در رساندن محصول به بازار
۱۷. عرضه کالاها و محصولات قاچاق در بازار ایران
۱۸. فقدان ارتباط مناسب میان عوامل تأمین مواد اولیه، تولید و عرضه یک محصول در بازار
۱۹. دخالت‌های غیرمنطقی نهادهای حاکمیتی در تعیین قیمت‌ها در بازار
۲۰. کارگریزی عمومی و ضعف فرهنگ کار در جامعه
۲۱. نبود تقاضا در بازار
۲۲. کمبود فناوری‌های نوین و تجهیزات مورد نیاز
۲۳. نبود نیروی کار ماهر
۲۴. محدودیت‌های دسترسی به شبکه تلفن همراه و اینترنت
۲۵. محدودیت دسترسی به آب
۲۶. محدودیت دسترسی به حامل‌های انرژی (برق، گاز، گازوئیل و...)
۲۷. فساد و سوءاستفاده افراد از مقام و موقعیت اداری در دستگاه‌های اجرایی
۲۸. موانع در فرایندهای اداری و اخذ مجوزهای کسب‌وکار در دستگاه‌های اجرایی

## ب. مؤلفه‌های آماری:

### محیط نهادی

نماگر ۱. محیط سیاسی (تأثیر عوامل سیاسی - امنیتی بر اداره بنگاه‌ها)

- ۱-۱. تعداد مطبوعات دارای مجوز و فعال (به ازای هر ۱۰۰ هزار نفر جمعیت)
- ۲-۱. تعداد سرقت (به ازای هر ۱۰۰ هزار نفر جمعیت)
- ۳-۱. تعداد سازمان ای مردم نهاد (سمن) - (به ازای هر ۱۰۰ هزار نفر جمعیت)

## نماگر ۲. محیط علمی - آموزشی (مهارت و تحصیلات نیروی انسانی)

۲.۱- دانش آموخته‌های مراکز فنی حرفه‌ای (به ازای هر ۱۰۰ هزار نفر جمعیت)

۲.۲- تعداد دانش آموخته‌های دانشگاهی (به ازای هر ۱۰۰ هزار نفر جمعیت)

۲.۳- نرخ باسوادی ۶ ساله و بالاتر

۲.۴- تعداد دانش‌آموزان به ازای هر کلاس

## نماگر ۳. محیط فرهنگی (فرهنگ، رضایتمندی و فرهیختگی نیروی انسانی)

۳.۱- تعداد صندلی‌های سینما (به ازای هر ۱۰۰ هزار نفر جمعیت)

۳.۲- تعداد فرهنگ‌سراها و کتابخانه‌های عمومی (به ازای هر ۱۰۰ هزار نفر جمعیت)

۳.۳- تعداد عناوین کتاب‌های منتشر شده در استان (به ازای هر ۱۰۰ هزار نفر جمعیت)

۳.۴- تعداد خواسته‌های بازگشت به کار در هیأت‌های تشخیص دعاوی کار نسبت به کل شاغلان استان

## نماگر ۴. فناوری و نوآوری

۴.۱- شاخص استانی فناوری اطلاعات

۴.۲- تعداد کاربران اینترنت (به ازای هر ۱۰۰ هزار نفر جمعیت)

۴.۳- تعداد رکت‌های دانش‌بنیان (به ازای هر ۱۰۰ هزار نفر جمعیت)

## نماگر ۵. محیط قانونی و حقوقی (حاکمیت قانون، تضمین‌های حقوق مالکیت و عملکرد دادگستری)

۵.۱- نرخ رسیدگی به پرونده‌های قضایی (درصد از ورودی)

۵.۲- امتیاز قضایی و اداری (تخصیصی گزارش‌های عملکرد استانی قوه قضائیه)

۵.۳- میانگین زمان رسیدگی به هر پرونده ورودی (روز)

۵.۴- تعداد پرونده‌های مطالبه طلب (به ازای هر ۱۰۰ هزار نفر جمعیت)

## نماگر ۶. ساختار و عملکرد دولت

۶.۱- تعداد کارمندان دستگاه‌های دولتی و حکومتی (به ازای هر ۱۰۰ هزار نفر جمعیت)

۶.۲- پرداخت‌های تملک‌دارایی‌های سرمایه‌ای (عملکرد بودجه عمرانی)



## محیط اقتصادی

### نماگر ۷. محیط کلان (ثبات اقتصاد کلان، ساختارهای اشتغال)

- ۷.۱- شاخص تورم مصرف کننده
- ۷.۲- شاخص تورم تولیدکننده
- ۷.۳- نرخ مشارکت نیروی انسانی (درصد)
- ۷.۴- نرخ بیکاری (درصد)
- ۷.۵- ارزش صادرات غیرنفتی استان (به ازای هر ۱۰۰ هزار نفر جمعیت)
- ۷.۶- نرخ رشد منطقه‌ای (درصد)

### نماگر ۸. محیط مالی (تأمین مالی)

- ۸.۱- سرانه مانده تسهیلات اعطایی

### نماگر ۹. محیط جغرافیایی (زیرساخت‌ها، ظرفیت‌های آمی و استانی)

- ۹.۱- متوسط بارندگی سالانه استان (میلی متر)
- ۹.۲- تعداد هتل‌های ۴ و ۵ ستاره
- ۹.۳- تعداد تخت بیمارستانی فعال (به ازای هر ۱۰۰ هزار نفر جمعیت)
- ۹.۴- طول راه آبی بین شهری (کیلومتر به ازای هر کیلومتر مربع مساحت)
- ۹.۵- تعداد انبار و سردخانه (به نسبت مساحت استان)
- ۹.۶- مساحت مراتع خوب (به نسبت مساحت استان)
- ۹.۷- ضریب نفوذ بیمه (درصد)
- ۹.۸- فاصله مرکز استان تا بندر تجاری (آبی) و فعال بین‌المللی (کیلومتر)
- ۹.۹- طول راه آهن به مساحت استان (کیلومتر به ازای هر کیلومتر مربع)
- ۹.۱۰- درصد روستاهای گازرسانی شده از کل روستاهای استان
- نماگر ۱۰. ساختار تولید (انحصار، خوشه‌ها، وابستگی به مواد اولیه)
- ۱۰.۱- تعداد بهره‌برداران کشاورزی (به ازای هر ۱۰۰ هزار نفر جمعیت)
- ۱۰.۲- درصد مساحت کشت آبی از کل مساحت زیر کشت

۱۰.۳- تعداد معادن در حال بهره‌برداری (به نسبت مساحت استان)

۱۰.۴- تعداد کارگاه‌های صنعتی فعال (به نسبت مساحت استان)

۱۰.۵- سرانه مساحت پروانه ختمانی صادره در نقاط شهری

لازم به ذکر است که عناوین برخی مولفه‌های آماری با همکاری دستگاه‌های اجرایی ذیربط اصلاح و یا جایگزین شده‌اند.

## طرح نمونه‌گیری

از آنجا که استخراج، انتشار داده‌ها و ارائه نتایج حاصل، در سطح متغیرها، اپتیمم شده است و برای اینکه محاسبات از مبنای دقیق آماری برخوردار باشد لذا انتخاب نمونه‌ها (فعالان اقتصادی) بر مبنای طرح نمونه‌گیری است که در ذیل به آن اشاره می‌شود.

### هدف کلی:

هدف کلی از این طرح، شناخت وضعیت جاری محیط کسب و کار در ایران و تغییرات آن به صورت فصلی و سالانه است. این هدف از طریق موارد زیر به دست می‌آید:

۱. برآورد فصلی و سالانه شاخص ملی محیط کسب و کار در ایران
۲. برآورد فصلی و سالانه شاخص استانی محیط کسب و کار در ایران
۳. برآورد تغییرات فصلی شاخص محیط کسب و کار در سطح ملی و استانی
۴. برآورد ملی فصلی و سالانه شاخص ملی محیط کسب و کار در ایران در بخش‌های عمده اقتصادی (خدمات، صنعت و کشاورزی)
۵. برآورد ملی فصلی و سالانه شاخص ملی محیط کسب و کار در ایران در سطح فعالیت‌های اصلی اقتصادی (ISIC<sup>4</sup>)

### جامعه هدف

مجموعه واحدهایی که طبق تعریف شامل اعضای فعال اتاق‌های بازرگانی، صنایع و معادن و کشاورزی ایران، اصناف و تعاون هستند، جامعه هدف طرح را تشکیل می‌دهند. بنابراین اعضای غیرفعال و اعضای که عضو سه اتاق نیستند را پوشش نمی‌دهد.

### جامعه آمارگیری

جامعه آمارگیری با حذف اعضای غیر فعال سه اتاق از چارچوب آماری به دست می‌آید.

### واحد آماری

واحد آماری، مدیر یک واحد از سه اتاق کشور می‌باشد که در بانک اطلاعاتی سه اتاق ثبت شده است و فعال است.

## زمان آماری

زمان آماری برای تکمیل سؤالات پرسشنامه، وضعیت محیط کسب و کار در فصل بهار سال ۱۴۰۲ است.

## زمان آمارگیری

زمان آمارگیری خرداد ماه ۱۴۰۲ بوده است.

## روش آمارگیری

به صورت نمونه‌گیری برای مؤلفه‌های پیمایشی و جمع‌آوری داده از منابع رسمی برای مؤلفه‌های آماری است.

## روش جمع‌آوری اطلاعات

اطلاعات مورد نیاز این طرح به ۲ روش به دست می‌آید. برای مؤلفه‌های پیمایشی به صورت آمارگیری الکترونیکی و تکمیل پرسشنامه از طریق سامانه اینترنتی توسط واحدهای انتخاب شده در طرح نمونه‌گیری است و برای مؤلفه‌های آماری از روش جمع‌آوری داده‌ها از مراجع رسمی کشور است.

## سطح ارائه برآورد

برآوردها بر اساس اهداف طرح به صورت ملی و استانی هستند.

## پارامتر مورد نظر

پارامترهای مورد نظر شامل میانگین وزنی شاخص محیط کسب و کار در ایران است.

## چارچوب نمونه‌گیری

چارچوب نمونه‌گیری، اعضای فعال سه اتاق هستند.

## واحد نمونه‌گیری

واحد نمونه‌گیری واحدهای فعال سه اتاق هستند.

## روش نمونه‌گیری

روش نمونه‌گیری، طبقه‌بندی دو مرحله‌ای شده است که واحد نمونه‌گیری مرحله‌ی اول، استان‌ها و واحد نمونه‌گیری مرحله‌ی دوم، براساس بخش عمده اقتصادی است.

در این طرح، علاوه بر برآورد سطوح، برآورد تغییرات نیز مورد نظر است، از این رو از روش نمونه‌گیری چرخشی استفاده می‌شود. نمونه‌گیری چرخشی با ثابت نگه‌داشتن بخشی از واحدهای نمونه بین دو فصل آمارگیری و تغییر بقیه‌ی واحدها، به بهترین نحو، امکان برآورد سطوح و تغییرات را فراهم می‌کند. انجام پهنه‌ی نمونه‌گیری چرخشی، مستلزم به‌کارگیری نمونه‌ی کلیدی<sup>۵</sup> است. منظور از نمونه‌ی کلیدی، نمونه‌ای است که می‌توان از آن برای تأمین نیازهای چند آمارگیری یا چند دوره از یک آمارگیری، زیرنمونه‌هایی انتخاب کرد. در آمارگیری‌های ادواری، استفاده از نمونه‌ی شاخص ضمن صرفه‌ی اقتصادی، امکان کنترل بهتر عملیات اجرایی و هم‌پوشانی نمونه‌ها در دوره‌های مختلف آمارگیری را فراهم می‌کند.

## چارچوب و طراحی نمونه‌ی شاخص

چارچوب نمونه‌گیری مرحله‌ی اول در این طرح، استان‌ها براساس سهم از GDP کشور است که واحدهای نمونه‌گیری مرحله‌ی اول را شامل می‌شود.

چارچوب نمونه‌گیری مرحله‌ی دوم، فهرستی از نام و نشانی، بخش عمده اقتصادی و نام اتاق فعالان اقتصادی از نمونه‌ی شاخص است. روش ساخت این چارچوب، در اتاق‌ها (بازرگانی، تعاون و اصناف) متفاوت از یکدیگر است.

در اتاق بازرگانی، برای ساخت این چارچوب، پیش از اجرای طرح، فعالان اقتصادی در یک محدوده‌ی جغرافیایی مشخص، با استفاده از آمارگیری تلفنی بهنگام می‌شوند. فعالان اقتصادی جدید معرفی شده در هر سال، بر اساس ثبت کارت بازرگانی جدید در ماه‌های انتهایی سال قبل، انتخاب می‌شوند. در اتاق اصناف و تعاون، چارچوب نمونه‌گیری همانند روش قبل است با این تفاوت که فرآیند بهنگام سازی آن دو سال یکبار است.

## الگوی چرخش

با توجه به اهداف طرح، الگوی چرخش انتخابی برای این طرح، یک الگوی ۲-۲-۲ است، یعنی طی دوره‌ی نمونه‌ی کلیدی از هر فعال اقتصادی نمونه، حداکثر چهار بار آمارگیری به عمل می‌آید، به این ترتیب که فعال اقتصادی، دو فصل متوالی در نمونه است، سپس به طور موقت برای دو فصل متوالی از نمونه خارج می‌شود، بعد مجدداً برای دو فصل متوالی به نمونه باز می‌گردد و پس از آن تا انتهای سال‌های مربوط به دوره نمونه کلیدی از نمونه خارج می‌شود. در هر فصل، از چهار گروه چرخش که هر یک از سه گروه فعال اقتصادی (بازرگانی، تعاون و اصناف)، آمارگیری می‌شود:

۱- گروهی که برای اولین بار وارد نمونه شده است،

۲- گروهی که برای دومین بار در نمونه است،

۳- گروهی که پس از دو فصل خروج موقت، مجدداً به نمونه وارد شده است،

۴- گروهی که برای آخرین بار در نمونه است.

به این ترتیب حداکثر میزان تداخل نمونه بین دو فصل متوالی و دو فصل یکسان از دو سال متوالی، ۳۰٪ و بین دو سال متوالی، ۴۰٪ است که می‌تواند اهداف طرح را تأمین کند.

پس از ساخت گروه‌های چرخش، به هر فصل آمارگیری، بر اساس الگوی چرخش، چهار گروه چرخش منتسب می‌شود تا تمام فعالان اقتصادی متعلق به آن‌ها آمارگیری شوند. به این ترتیب در هر فصل آمارگیری به هر چهار گروه یاد شده مراجعه می‌شود.

## تعیین تعداد نمونه

با هدف برآورد شاخص ملی، استانی و رشته فعالیتی کل کشور در هر فصل، تعداد نمونه با استفاده از رابطه زیر محاسبه شده است:

$$n = \frac{z_{0.975}^2 (1 - r)}{\beta^2 r} \cdot (1 + N_r) \cdot Deff$$

که در آن:

$\beta$ : خطای نسبی برآورد (کم تر از ۰/۸ درصد)

$t$ : نسبت مفروض شاخص

$N_r$ : نرخ ریزش فعالان اقتصادی نمونه است که برابر با ۰/۳۵ در نظر گرفته شده است.

$Deff$ : اثر طرح (برابر ۱/۷)

پس از محاسبه‌ی اندازه‌ی نمونه در سطح ملی، اندازه‌ی نمونه‌ی مورد نیاز در هر استان، با کمک روش تخصیص بینابین و با توجه به ملاحظات اجرایی و کارشناسی، تعیین می‌شود.

### روش برآورد

برای دستیابی به برآوردهای مورد نظر، ابتدا باید داده‌های مربوط به هر یک از فعالیت‌های اقتصادی نمونه و اعضای آنها وزن‌دهی شوند. وزن‌دهی در هر فصل بر اساس اعمال وزن پایه، انجام می‌گیرد. وزنی که پس از اعمال این مراحل وزن‌دهی به‌دست می‌آید، تعیین می‌کند که هر فعال اقتصادی در نمونه، نماینده‌ی چند فعال اقتصادی در جامعه است. پس از وزن‌دهی، برآورد تعداد از جمع وزن‌ها، برآورد نرخ از تقسیم برآوردهای تعداد و برآورد تغییرات بین دو دوره‌ی زمانی از اختلاف برآوردهای دو دوره به دست می‌آید. برآوردهای سالانه با ضریب وزن نهایی هر گسر  $\frac{1}{4}$  به طور مشابه، محاسبه می‌شود.

در جدول ۱، حروف و اعداد به ترتیب نماد گروه چرخش و نوبت آمارگیری از گروه چرخش است و ساختار تداخل نمونه به صورت:

به این ترتیب حداکثر میزان تداخل نمونه بین دو فصل متوالی و دو فصل یکسان از دو سال متوالی، ۳۰٪ و بین دو سال متوالی، ۴۰٪ است که می‌تواند اهداف طرح را تأمین کند.

### میزان مشارکت و تعداد نمونه موثر

میزان مشارکت نمونه‌ی منتخب نسبت به کل نمونه‌های در نظر گرفته شده برای هر استان در جدول ۳ قابل مشاهده است. نرخ پاسخگویی در اجرای طرح پایش ملی محیط کسب و کار نیز محاسبه شده است. لازم به ذکر است بر اساس جدول ۲، این تعداد نمونه با احتساب نرخ ریزش (عدم همکاری، عدم پاسخگویی، تغییر فعالیت و ..) ۳۵ درصد در نظر گرفته شده است و تعداد نمونه بهینه برای تعمیم نتایج بر اساس اهداف طرح حدود ۳۵۰۰ نمونه است.

لذا ضمن تأکید بر قابل اطمینان بودن نتایج ملی برآوردهای ارائه شده، نتایج استانی طرح با احتیاط بیشتری باید مورد استفاده و استناد کاربران قرار گیرد.

جدول ۱- الگوی چرخش

| سال ۱۳۹۹ |       |         |      | سال ۱۴۰۰ |       |         |      | سال ۱۴۰۱ |       |         |      | سال ۱۴۰۲ |       |         |      |
|----------|-------|---------|------|----------|-------|---------|------|----------|-------|---------|------|----------|-------|---------|------|
| زیمستان  | پاییز | تابستان | بهار | زیمستان  | پاییز | تابستان | بهار | زیمستان  | پاییز | تابستان | بهار | زیمستان  | پاییز | تابستان | بهار |
| I4       | -     | -       | -    | -        | -     | -       | -    | -        | -     | -       | -    | -        | -     | -       | -    |
| J3       | J4    | -       | -    | -        | -     | -       | -    | -        | -     | -       | -    | -        | -     | -       | -    |
| K        | -     | K3      | K4   | -        | -     | -       | -    | -        | -     | -       | -    | -        | -     | -       | -    |
| L        | -     | -       | L3   | L4       | -     | -       | -    | -        | -     | -       | -    | -        | -     | -       | -    |
| M        | M2    | -       | -    | M3       | M4    | -       | -    | -        | -     | -       | -    | -        | -     | -       | -    |
| N        | N1    | N2      | -    | -        | N3    | N4      | -    | -        | -     | -       | -    | -        | -     | -       | -    |
| O        | -     | O1      | O2   | -        | -     | O3      | O4   | -        | -     | -       | -    | -        | -     | -       | -    |
| P        | -     | -       | P1   | P2       | -     | -       | P3   | P4       | -     | -       | -    | -        | -     | -       | -    |
| Q        | -     | -       | -    | Q1       | Q2    | -       | -    | Q3       | Q4    | -       | -    | -        | -     | -       | -    |
| R        | -     | -       | -    | -        | R1    | R2      | -    | -        | R3    | R4      | -    | -        | -     | -       | -    |
| S        | -     | -       | -    | -        | -     | S1      | S2   | -        | -     | S3      | S4   | -        | -     | -       | -    |
| T        | -     | -       | -    | -        | -     | -       | T1   | T2       | -     | -       | T3   | T4       | -     | -       | -    |
| U        | -     | -       | -    | -        | -     | -       | -    | U1       | U2    | -       | -    | U3       | U4    | -       | -    |
| V        | -     | -       | -    | -        | -     | -       | -    | -        | V1    | V2      | -    | -        | V3    | V4      | -    |
| W        | -     | -       | -    | -        | -     | -       | -    | -        | -     | -       | -    | W1       | W2    | W3      | W4   |
| X        | -     | -       | -    | -        | -     | -       | -    | -        | -     | -       | -    | X1       | X2    | -       | X3   |
| Y        | -     | -       | -    | -        | -     | -       | -    | -        | -     | -       | -    | -        | Y1    | Y2      | -    |
| Z        | -     | -       | -    | -        | -     | -       | -    | -        | -     | -       | -    | -        | -     | Z1      | Z2   |

جدول ۲- تعداد واحدهای نمونه طرح به تفکیک استان

| استان              | تعداد واحدهای نمونه | استان             | تعداد واحدهای نمونه |
|--------------------|---------------------|-------------------|---------------------|
| آذربایجان شرقی     | ۱۹۵                 | فارس              | ۱۹۸                 |
| آذربایجان غربی     | ۱۰۳                 | قزوین             | ۸۰                  |
| اردبیل             | ۵۳                  | قم                | ۷۰                  |
| اصفهان             | ۳۳۰                 | کردستان           | ۶۳                  |
| البرز              | ۱۷۵                 | کرمان             | ۱۷۶                 |
| ایلام              | ۵۰                  | کرمانشاه          | ۶۱                  |
| بوشهر              | ۱۶۰                 | گیلویه و بویراحمد | ۸۳                  |
| تهران              | ۱۱۶۲                | گلستان            | ۵۹                  |
| چهارمحال و بختیاری | ۵۲                  | گیلان             | ۱۱۰                 |
| خراسان جنوبی       | ۶۰                  | لرستان            | ۷۷                  |
| خراسان رضوی        | ۳۲۶                 | مازندران          | ۱۶۸                 |
| خراسان شمالی       | ۴۹                  | مرکزی             | ۹۹                  |
| خوزستان            | ۳۴۱                 | هرمزگان           | ۱۰۱                 |
| زنجان              | ۶۴                  | همدان             | ۷۸                  |
| سمنان              | ۵۸                  | یزد               | ۱۰۲                 |
| سیستان و بلوچستان  | ۶۵                  | کل                | ۴۷۶۸                |

## جدول ۳- میزان مشارکت پاسخگویان در طرح به تفکیک استان

| استان               | نرخ پاسخگویی (درصد) |        |        |        |          |          |           |           |
|---------------------|---------------------|--------|--------|--------|----------|----------|-----------|-----------|
|                     | سال ۹۶              | سال ۹۷ | سال ۹۸ | سال ۹۹ | سال ۱۴۰۰ | سال ۱۴۰۱ | بهار ۱۴۰۱ | بهار ۱۴۰۲ |
| آذربایجان شرقی      | ۴۵                  | ۶۳     | ۵۶     | ۵۸     | ۶۰       | ۶۵       | ۷۶        | ۵۹        |
| آذربایجان غربی      | ۶۲                  | ۷۲     | ۶۷     | ۷۰     | ۷۳       | ۶۶       | ۷۷        | ۶۴        |
| اردبیل              | ۵۷                  | ۵۸     | ۷۰     | ۷۴     | ۶۸       | ۶۸       | ۷۵        | ۷۱        |
| اصفهان              | ۷۴                  | ۸۴     | ۵۳     | ۸۲     | ۹۱       | ۷۰       | ۷۷        | ۶۷        |
| البرز               | ۶۸                  | ۶۸     | ۶۴     | ۵۲     | ۶۵       | ۸۱       | ۷۸        | ۷۴        |
| ایلام               | ۴۱                  | ۵۹     | ۵۰     | ۵۹     | ۵۰       | ۶۰       | ۴۷        | ۷۳        |
| بوشهر               | ۳۳                  | ۶۳     | ۵۲     | ۴۳     | ۵۷       | ۵۷       | ۶۰        | ۶۸        |
| تهران               | ۴۳                  | ۶۳     | ۴۹     | ۴۵     | ۳۶       | ۴۲       | ۴۹        | ۴۱        |
| چهارمحال و بختیاری  | ۳۹                  | ۷۳     | ۶۱     | ۷۶     | ۵۹       | ۶۰       | ۵۶        | ۶۱        |
| خراسان جنوبی        | ۶۹                  | ۶۹     | ۶۴     | ۶۲     | ۶۵       | ۵۳       | ۴۵        | ۴۹        |
| خراسان رضوی         | ۵۸                  | ۶۳     | ۴۷     | ۴۶     | ۵۰       | ۳۴       | ۲۳        | ۴۰        |
| خراسان شمالی        | ۶۶                  | ۶۲     | ۶۴     | ۵۹     | ۵۴       | ۶۵       | ۶۰        | ۸۷        |
| خوزستان             | ۶۲                  | ۶۳     | ۴۴     | ۴۷     | ۴۵       | ۴۸       | ۶۴        | ۵۵        |
| زنجان               | ۵۹                  | ۷۴     | ۷۲     | ۷۳     | ۷۲       | ۶۴       | ۶۵        | ۶۴        |
| سمنان               | ۶۶                  | ۷۴     | ۶۷     | ۷۳     | ۷۹       | ۶۳       | ۸۳        | ۴۹        |
| سیستان و بلوچستان   | ۴۹                  | ۵۵     | ۴۱     | ۵۰     | ۴۹       | ۷۲       | ۶۶        | ۸۱        |
| فارس                | ۶۲                  | ۶۸     | ۵۹     | ۵۵     | ۵۷       | ۵۸       | ۶۳        | ۶۲        |
| قزوین               | ۶۱                  | ۵۷     | ۴۶     | ۵۴     | ۵۸       | ۸۰       | ۷۴        | ۶۷        |
| قم                  | ۶۴                  | ۵۸     | ۵۳     | ۴۹     | ۷۸       | ۵۸       | ۵۷        | ۴۷        |
| کردستان             | ۶۲                  | ۷۴     | ۶۸     | ۶۸     | ۷۰       | ۶۲       | ۶۷        | ۵۹        |
| کرمان               | ۵۰                  | ۵۶     | ۵۵     | ۵۱     | ۶۴       | ۶۰       | ۷۰        | ۴۹        |
| کرمانشاه            | ۸۱                  | ۶۴     | ۷۲     | ۶۷     | ۶۸       | ۷۰       | ۶۹        | ۶۶        |
| کهگیلویه و بویراحمد | ۴۲                  | ۶۷     | ۶۶     | ۵۳     | ۵۰       | ۵۴       | ۴۹        | ۲۹        |
| گلستان              | ۴۷                  | ۵۵     | ۶۲     | ۵۹     | ۵۵       | ۶۸       | ۶۹        | ۶۳        |
| گیلان               | ۵۰                  | ۶۷     | ۵۰     | ۶۰     | ۵۲       | ۶۸       | ۶۵        | ۷۲        |
| لرستان              | ۵۲                  | ۶۴     | ۵۶     | ۶۴     | ۵۴       | ۵۹       | ۶۶        | ۷۰        |
| مازندران            | ۴۶                  | ۶۵     | ۶۲     | ۵۷     | ۷۵       | ۶۶       | ۶۲        | ۵۸        |
| مرکزی               | ۶۳                  | ۷۰     | ۶۳     | ۷۸     | ۷۹       | ۷۴       | ۸۱        | ۷۳        |
| هرمزگان             | ۵۲                  | ۶۲     | ۴۵     | ۵۱     | ۴۸       | ۵۶       | ۷۰        | ۴۹        |
| همدان               | ۶۵                  | ۷۲     | ۵۳     | ۵۱     | ۵۲       | ۵۴       | ۴۲        | ۴۷        |
| یزد                 | ۷۵                  | ۵۸     | ۵۵     | ۵۹     | ۶۰       | ۵۷       | ۶۳        | ۵۷        |
| کل                  | ۵۵                  | ۶۶     | ۵۴     | ۵۶     | ۵۸       | ۵۷       | ۶۰        | ۵۶        |

### محاسبه شاخص کل محیط کسب و کار

پس از استخراج داده‌های پیمایشی، ابتدا برای هر مؤلفه، میانگین ارزیابی اعضای اتاق‌های هر استان در هر بخش  $q_{ij}$  محاسبه می‌شود. در فرمول زیر  $q_{ijk}$  مشارکت‌کننده‌ها ( $n$ ) هر استان ( $i$ ) در هر بخش ( $j$ ) است و اندیس  $k$  نشان‌دهنده رای دهنده مورد نظر (اعضای اتاق‌های سه‌گانه) است.

$$q_{ij} = \frac{\sum_{k=1}^n q_{ijk}}{n_{ij}}$$

وزن نمونه‌گیری بر اساس استان، بخش عمده اقتصادی و اتاق تعیین می‌شود و در محاسبه میانگین  $q_{ij}$  لحاظ می‌شود. برای محاسبه شاخص کل از ترکیب وزنی جزء داده‌های آماری (Hard Data) با نسبت ۲۰٪ و جزء مؤلفه ای پیمایشی (Survey Data) با نسبت ۸۰٪ استفاده می‌شود.

### نرمال‌سازی و ترکیب داده‌های آماری (Hard Data)

به منظور نرمال کردن داده‌های آماری، ابتدا داده‌های آماری خام را که از مراکز آماری مختلف به تفکیک استان‌ها جمع‌آوری شده است، با تقسیم بر جمعیت استان به صورت نسبی و قابل مقایسه تبدیل می‌شود. سپس بر اساس روش فاصله از مرز<sup>۶</sup> که در اغلب مطالعات بین‌المللی مانند شاخص سهولت انجام کسب و کار بانک جهانی یا شاخص توسعه انسانی سازمان ملل متحد بکار می‌رود- داده‌های آماری نسبی به داده‌های نرمال شده تبدیل می‌شود.

در روش فاصله از مرز، نمره فاصله از مرز، شکاف بین عملکرد یک استان از معیار بهترین عملکرد در میان استان‌ها و در طی زمان به دست می‌آید. محاسبه نمره فاصله از مرز برای هر استان دو گام اصلی دارد.

اوین گام نرمال کردن داده‌های جمع‌آوری شده از هر یک از مؤلفه‌های دارای بار مثبت مانند نرخ باسوادی در هر استان به استفاده از یک تبدیل خطی با فرمول زیر توجه به مقیاس مورد نظر (۱ بهترین عملکرد و ۱۰ بدترین عملکرد) انجام می‌شود:

$$P_{norm} = \left( 9 \times \frac{w - P}{w - f} \right) + 1$$

که در فرمول بالا  $w$  بزرگترین و  $f$  کوچکترین نمره مؤلفه در میان همه استان‌ها در کل طول دوره محاسبه شاخص است و  $P$  نمره نرمال نشده استان و  $P_{norm}$  داده نرمال شده یا نمره فاصله از مرز برای هر یک از اجزاء مؤلفه‌های شاخص است.

برای هر یک از مؤلفه‌های دارای بار منفی مانند تعداد نسبی سرقت‌ها در هر استان با استفاده از تبدیل خطی با فرمول زیر با توجه به مقیاس مورد نظر (۱ بهترین عملکرد و ۱۰ بدترین عملکرد) انجام می‌شود:

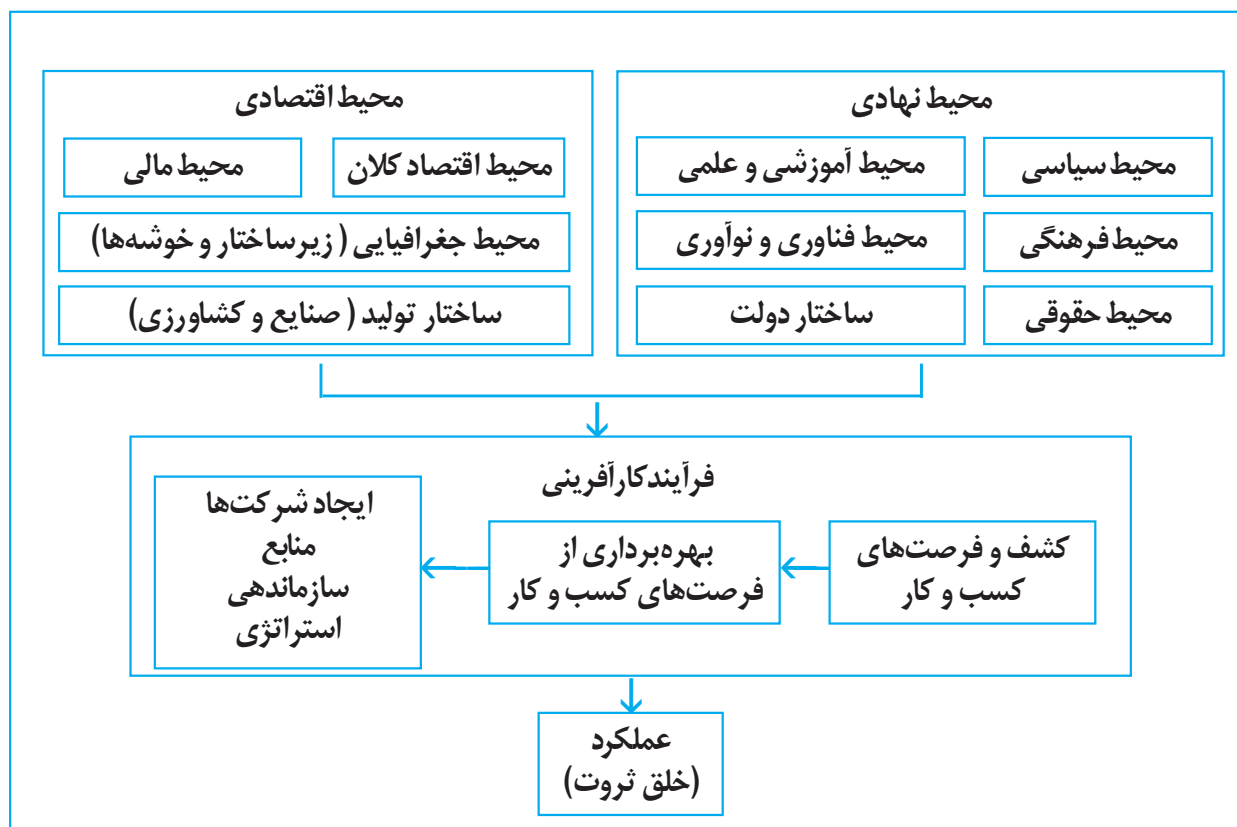
$$P_{norm} = \left( (-9) \times \frac{w - P}{w - f} \right) + 10$$

دومین گام، محاسبه میانگین ساده هر یک از نمره‌های فاصله از مرز برای هر یک از بخش داده‌های آماری نماگرها است.

## آشنایی با نظریه عمومی کار آفرین شین

بر اساس نظریه عمومی کار آفرینی شین، می‌توان دو مجموعه عوامل محیطی معین را به محیط اقتصادی و محیط نهادی تفکیک کرد. عوامل محیط اقتصادی شامل محیط اقتصاد کلان، محیط مالی، ساختار تولید و محیط جغرافیایی و عوامل محیط نهاد شامل محیط سیاسی، محیط حقوقی، محیط فرهنگی و محیط آموزشی و علمی، محیط فناوری و نوآوری و ساختار دولت می‌شود. این دو مجموعه عوامل بر کسب و کارهای موجود و بر فرآیند کار آفرینی که در واقع نقطه آغازین کسب و کار است، اثر می‌گذارند. هر چه محیط کسب و کار (محیط نهادی و اقتصادی) شرایط بهتری داشته باشد، بهره‌برداری از فرصت‌های کار آفرینی بیشتر است و هر چه بهره‌برداری از فرصت‌های کار آفرینی در جامعه‌ای بیشتر باشد، عملکرد اقتصاد آن کشور و خلق ارزش و ثروت در آن جامعه بیشتر می‌شود.

شکل ۱. مدل مفهومی بسط یافته محیط کسب و کار بر اساس نظریه عمومی کار آفرینی شین



## بخش دوم: جداول آماری، نمودارها و تحلیل آماری

### شاخص کل محیط کسب و کار

جدول ۴ - شاخص کل محیط کسب و کار

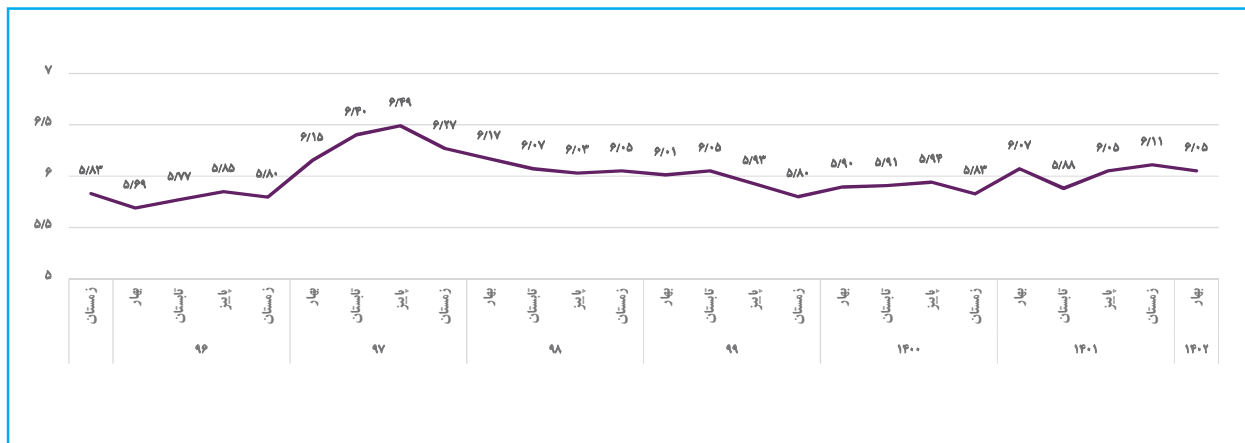
| درصد تغییرات فصل بهار نسبت به * | بهار ۱۴۰۲           | زمستان ۱۴۰۱ | بهار ۱۴۰۱ | سال ۱۴۰۱ | سال ۱۴۰۰ | سال ۹۹ | سال ۹۸ | سال ۹۷ | سال ۹۶ |
|---------------------------------|---------------------|-------------|-----------|----------|----------|--------|--------|--------|--------|
| فصل گذشته                       | فصل مشابه سال گذشته | ۶/۰۵        | ۶/۱۱      | ۶/۰۷     | ۶/۰۳     | ۵/۸۹   | ۵/۹۵   | ۶/۰۸   | ۵/۷۸   |
| -۰/۳۰                           | -۰/۹۳               |             |           |          |          |        |        |        |        |

\*: مثبت بودن درصد تغییرات به معنای بدتر شدن وضعیت نسبت به فصل گذشته است.

نتایج پایش ملی محیط کسب و کار ایران در بهار ۱۴۰۲ عدد ۶/۰۵ (نمره بدترین ارزیابی ۱۰ است) را به عنوان شاخص کل نشان می دهد که مساعدتر از وضعیت این شاخص در ارزیابی فصل گذشته (زمستان ۱۴۰۱ با میانگین ۶/۱۱) است.

این ارزیابی بیانگر آن است که از نظر فعالان اقتصادی مشارکت کننده در این پایش، وضعیت برخی مؤلفه های مؤثر بر محیط کسب و کار ایران در بهار ۱۴۰۲ مساعدتر شده است. عدد شاخص در بهار ۱۴۰۲ نسبت به فصل مشابه سال قبل (۰/۳۰٪) مساعدتر شده است. لازم به ذکر است که این شاخص از طریق ادغام اطلاعات حاصل از مولفه های پیمایشی (۲۸ مؤلفه) و داده های مؤلفه های آماری (۴۲ مؤلفه) به نسبت ۸۰ و ۲۰ محاسبه شده است.

نمودار ۱ - روند شاخص کل محیط کسب و کار



## شاخص بخشی محیط کسب و کار

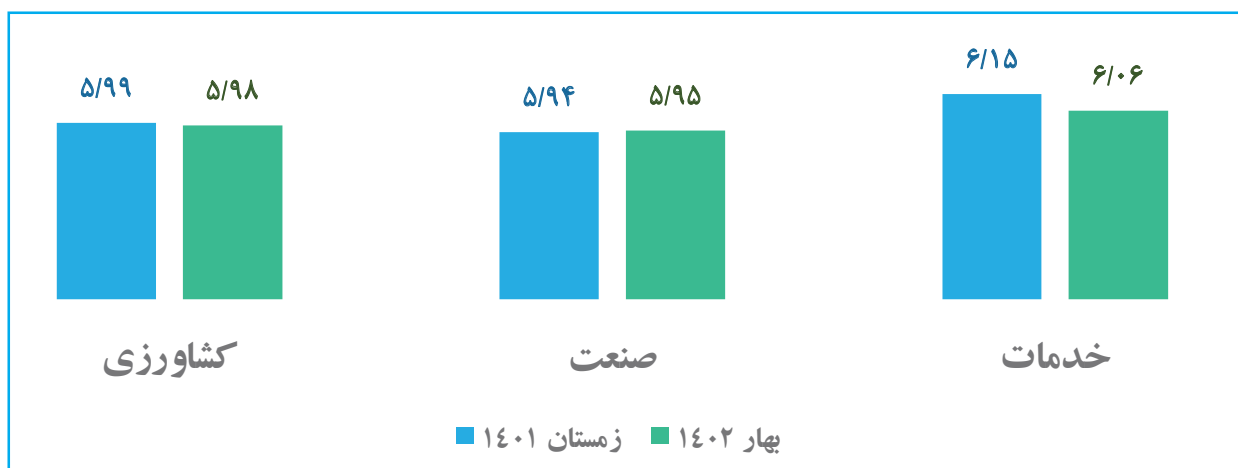
جدول ۵- شاخص محیط کسب و کار بر حسب بخش های عمده اقتصادی

| بخش     | بهار ۱۴۰۱ | زمستان ۱۴۰۱ | بهار ۱۴۰۲ | درصد تغییرات فصل بهار نسبت به* |                     |
|---------|-----------|-------------|-----------|--------------------------------|---------------------|
|         |           |             |           | فصل گذشته                      | فصل مشابه سال گذشته |
| کشاورزی | ۵/۹۴      | ۵/۹۹        | ۵/۹۸      | -۰/۲۱                          | ۰/۶۰                |
| صنعت    | ۵/۹۱      | ۵/۹۴        | ۵/۹۵      | ۰/۱۵                           | ۰/۶۲                |
| خدمات   | ۶/۱۲      | ۶/۱۵        | ۶/۰۶      | -۱/۵۶                          | -۱/۰۲               |

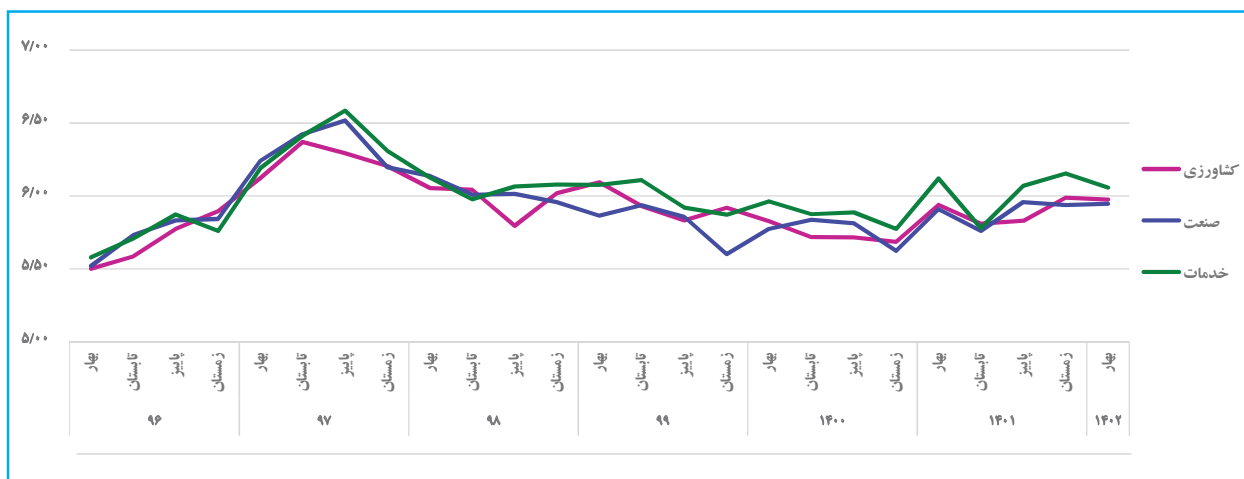
\*: منفی بودن درصد تغییرات به معنای بهتر شدن وضعیت نسبت به دوره گذشته است.

با توجه به تقسیم رشته فعالیت ها در سه بخش عمده کشاورزی، صنعت و خدمات، فعالان اقتصادی سراسر کشور در بهار ۱۴۰۲، وضعیت محیط کسب و کار بخش صنعت و بخش خدمات را به ترتیب، مساعدترین و نامساعدترین محیط کسب و کار ارزیابی نموده اند.

نمودار ۲- شاخص بخشی محیط کسب و کار



نمودار ۳- شاخص بخشی محیط کسب و کار



جدول ۶ - شاخص محیط کسب و کار به تفکیک مؤلفه‌های پیمایشی و سه بخش عمده اقتصادی - بهار ۱۴۰۲

| عنوان مؤلفه (موانع کسب و کار)                                                           | کل          |           |              | کشاورزی     |           |              | صنعت        |           |              | خدمات       |           |              |
|-----------------------------------------------------------------------------------------|-------------|-----------|--------------|-------------|-----------|--------------|-------------|-----------|--------------|-------------|-----------|--------------|
|                                                                                         | زمستان ۱۴۰۱ | بهار ۱۴۰۲ | درصد تغییرات | زمستان ۱۴۰۱ | بهار ۱۴۰۲ | درصد تغییرات | زمستان ۱۴۰۱ | بهار ۱۴۰۲ | درصد تغییرات | زمستان ۱۴۰۱ | بهار ۱۴۰۲ | درصد تغییرات |
| نحوه استقبال مشتریان از نوآوری و ابتکار در ارائه خدمات و محصول                          | ۶/۰۷        | ۶/۰۱      | -۱/۰۳        | ۵/۹۹        | ۵/۹۸      | -۰/۲۱        | ۵/۹۴        | ۵/۹۵      | ۰/۱۵         | ۶/۱۵        | ۶/۰۶      | -۱/۵۶        |
| برداشت‌های قه‌ای از قوانین و مقررات توسط مأموران محیط زیست، شهرداری، گمرک، بهداشت و ... | ۶/۲۲        | ۶/۲۶      | ۰/۶۹         | ۶/۲۳        | ۶/۲۵      | ۰/۳۶         | ۶/۲۱        | ۶/۳۰      | ۱/۳۹         | ۶/۲۲        | ۶/۲۳      | ۰/۲۵         |
| بی‌عیدی طرف‌های قرارداد و معامله به اجرای تعهدات و وعده‌هایشان                          | ۵/۵۱        | ۵/۶۰      | ۱/۶۷         | ۵/۶۲        | ۵/۵۳      | -۱/۶۷        | ۵/۴۵        | ۵/۵۲      | ۱/۲۶         | ۵/۵۴        | ۵/۶۸      | ۲/۴۹         |
| بی‌ثباتی سیاست‌ها، قوانین و مقررات و رویه‌ای اجرایی ناظر بر کسب و کار                   | ۷/۴۵        | ۷/۴۹      | ۰/۴۴         | ۷/۵۰        | ۷/۳۳      | -۲/۲۵        | ۷/۴۸        | ۷/۶۰      | ۱/۶۹         | ۷/۴۴        | ۷/۴۲      | -۰/۲۱        |
| غیرقابل پیش‌بینی بودن و تغییرات قیمت مواد اولیه و محصولات                               | ۸/۶۵        | ۸/۳۹      | -۲/۹۹        | ۸/۴۶        | ۸/۱۴      | -۳/۸۵        | ۸/۷۲        | ۸/۵۲      | -۲/۳۴        | ۸/۶۲        | ۸/۳۳      | -۳/۴۱        |
| رویه‌های سختگیرانه اداره کار و تأمین اجتماعی برای مدیر نیروی انسانی                     | ۶/۳۳        | ۶/۳۳      | ۰/۰۲         | ۶/۲۵        | ۶/۲۴      | -۰/۱۸        | ۶/۲۶        | ۶/۴۲      | ۲/۵۲         | ۶/۳۷        | ۶/۲۷      | -۱/۶۶        |
| تمایل عمومی به خرید کالاهای خارجی و بی‌ رغبتی به خرید محصولات ایرانی                    | ۵/۱۳        | ۵/۱۶      | ۰/۵۸         | ۴/۶۲        | ۵/۲۳      | ۱۳/۱۵        | ۴/۹۸        | ۵/۰۶      | ۱/۷۰         | ۵/۲۷        | ۵/۲۲      | -۰/۸۷        |
| بید و عرضه نسبتاً آزاد های غیراستاندارد و تقلبی در بازار                                | ۶/۴۸        | ۶/۴۵      | -۰/۴۸        | ۶/۴۱        | ۶/۲۹      | -۱/۸۴        | ۶/۲۹        | ۶/۳۳      | ۰/۶۸         | ۶/۶۰        | ۶/۵۶      | -۰/۶۸        |
| وجود رقابت غیرمنصفانه شرکت‌ها و مؤسسات دولتی یا شبه‌دولتی در بازار                      | ۶/۳۲        | ۶/۳۱      | -۰/۲۶        | ۵/۹۰        | ۶/۰۵      | ۲/۵۱         | ۶/۱۳        | ۶/۰۱      | -۱/۹۴        | ۶/۴۸        | ۶/۵۶      | ۱/۲۸         |
| رویه‌های ناعادلانه ممیزی و دریافت مالیات                                                | ۶/۶۹        | ۶/۷۸      | ۱/۳۵         | ۶/۵۴        | ۶/۷۷      | ۳/۵۹         | ۶/۳۷        | ۶/۶۴      | ۴/۲۴         | ۶/۸۹        | ۶/۸۸      | -۰/۱۳        |
| دشواری تأمین مالی از بانک‌ها                                                            | ۷/۶۳        | ۷/۵۹      | -۰/۶۰        | ۸/۰۰        | ۷/۸۸      | -۱/۵۰        | ۷/۵۲        | ۷/۵۹      | ۰/۹۰         | ۷/۶۶        | ۷/۵۴      | -۱/۵۰        |
| فقدان یا شفاف نبودن آمار و اطلاعات مورد نیاز برای فعالیت اقتصادی                        | ۶/۱۱        | ۶/۰۶      | -۰/۸۸        | ۵/۹۷        | ۶/۱۰      | ۲/۲۳         | ۵/۸۷        | ۵/۷۹      | -۱/۴۸        | ۶/۲۷        | ۶/۲۵      | -۰/۲۱        |
| ضعف زیرساخت‌های حمل و نقل (جاده‌ای، ریلی، هوایی، دریایی و بندری)                        | ۵/۵۷        | ۵/۵۹      | ۰/۳۸         | ۵/۲۱        | ۵/۸۷      | ۱۲/۶۰        | ۵/۳۹        | ۵/۴۱      | ۰/۴۳         | ۵/۷۲        | ۵/۷۰      | -۰/۵۰        |
| ضعف دادگاه‌ها در رسیدگی به شکایات و پیگرد موثر متجاوزان به حقوق دیگران                  | ۶/۵۵        | ۶/۴۵      | -۱/۵۱        | ۶/۱۳        | ۶/۲۳      | ۱/۵۵         | ۶/۲۵        | ۶/۲۷      | ۰/۲۹         | ۶/۷۶        | ۶/۶۱      | -۲/۱۹        |
| وجود انحصار، امتیاز یا هر نوع رانت به یک یا تعدادی از رقبا در بازار                     | ۶/۴۷        | ۶/۴۴      | -۰/۴۲        | ۶/۲۷        | ۶/۴۰      | ۲/۱۵         | ۶/۲۳        | ۶/۱۹      | -۰/۶۷        | ۶/۶۳        | ۶/۶۳      | ۰/۰۷         |
| ضعف نظام توزیع و مشکل در رساندن محصول به بازار                                          | ۵/۴۵        | ۵/۴۶      | ۰/۰۷         | ۵/۴۴        | ۵/۳۶      | -۱/۴۴        | ۵/۲۰        | ۵/۳۰      | ۱/۹۳         | ۵/۶۲        | ۵/۵۹      | -۰/۵۰        |
| عرضه کالاها و محصولات قاچاق در بازار ایران                                              | ۶/۲۲        | ۶/۱۶      | -۰/۹۴        | ۵/۹۴        | ۶/۲۵      | ۵/۱۰         | ۵/۸۱        | ۵/۹۵      | ۲/۴۴         | ۶/۴۷        | ۶/۲۹      | -۲/۶۸        |
| فقدان ارتباط مناسب میان عوامل تأمین مواد اولیه، تولید و عرضه یک محصول در بازار          | ۵/۷۶        | ۵/۷۲      | -۰/۶۵        | ۵/۷۵        | ۵/۷۴      | -۰/۱۶        | ۵/۶۱        | ۵/۶۷      | ۱/۰۰         | ۵/۸۶        | ۵/۷۷      | -۱/۵۱        |
| دخالت‌های غیرمنطقی نهادهای حاکمیتی در تعیین قیمت‌ها در بازار                            | ۶/۷۶        | ۶/۷۳      | -۰/۴۱        | ۶/۷۷        | ۶/۸۳      | ۰/۷۸         | ۶/۵۶        | ۶/۵۳      | -۰/۴۲        | ۶/۸۷        | ۶/۸۶      | -۰/۰۷        |
| کارگریز عمومی و ضعف فرهنگ کار در جامعه                                                  | ۶/۱۹        | ۶/۰۹      | -۱/۵۲        | ۵/۸۱        | ۵/۹۶      | ۲/۶۶         | ۶/۱۲        | ۶/۱۶      | ۰/۶۲         | ۶/۲۷        | ۶/۰۶      | -۳/۲۵        |
| کمبود تقاضا در بازار                                                                    | ۵/۴۵        | ۵/۴۲      | -۰/۴۵        | ۵/۴۰        | ۵/۰۱      | -۷/۱۳        | ۵/۲۰        | ۵/۳۳      | ۲/۵۶         | ۵/۶۰        | ۵/۵۵      | -۰/۹۶        |
| کمبود فناوری‌های نوین و تجهیزات مورد نیاز                                               | ۵/۹۶        | ۵/۶۲      | -۵/۷۱        | ۵/۴۸        | ۵/۹۹      | ۹/۲۲         | ۵/۷۶        | ۵/۵۵      | -۳/۶۴        | ۶/۱۳        | ۵/۶۲      | -۸/۳۲        |
| کمبود نیروی کار ماهر                                                                    | ۵/۷۸        | ۵/۷۶      | -۰/۳۲        | ۵/۱۴        | ۵/۶۰      | ۸/۹۱         | ۵/۸۴        | ۵/۸۹      | ۰/۷۴         | ۵/۸۰        | ۵/۶۸      | -۲/۱۲        |
| محدودیت‌های دسترسی به شبکه تلفن همراه و اینترنت                                         | ۶/۰۸        | ۵/۲۷      | -۱۳/۲۳       | ۵/۵۷        | ۵/۰۲      | -۱۰/۰۰       | ۵/۹۲        | ۵/۰۰      | -۱۵/۵۳       | ۶/۲۲        | ۵/۵۱      | -۱۱/۳۴       |
| محدودیت دسترسی به آب                                                                    | ۳/۸۲        | ۳/۸۹      | ۱/۷۶         | ۴/۴۳        | ۴/۳۷      | -۳/۶۹        | ۳/۹۴        | ۳/۹۷      | ۰/۵۴         | ۳/۶۷        | ۳/۷۷      | ۲/۶۸         |
| محدودیت دسترسی به حامل‌های انرژی (برق، گاز، گازوئیل و...)                               | ۴/۲۲        | ۴/۳۶      | ۳/۴۶         | ۴/۵۱        | ۴/۳۶      | -۳/۳۵        | ۴/۴۳        | ۴/۷۳      | ۶/۷۱         | ۴/۰۵        | ۴/۰۷      | ۰/۶۳         |
| فساد و سوءاستفاده افراد از مقام و موقعیت اداری در دستگاه‌های اجرایی                     | ۶/۷۵        | ۶/۵۰      | -۳/۷۹        | ۶/۷۰        | ۶/۲۰      | -۷/۵۶        | ۶/۵۰        | ۶/۳۷      | -۱/۹۸        | ۶/۹۰        | ۶/۶۳      | -۳/۹۸        |
| موانع در فرایندهای اداری و اخذ مجوزهای کسب و کار در دستگاه‌های اجرایی                   | ۶/۶۱        | ۶/۵۴      | -۱/۰۳        | ۶/۸۶        | ۶/۳۲      | -۷/۷۷        | ۶/۵۵        | ۶/۵۲      | -۰/۴۲        | ۶/۶۲        | ۶/۵۹      | -۰/۴۷        |

\* مثبت بودن درصد تغییرات به معنای بدتر شدن وضع و به نسبت به فصل گذشته است.

با بررسی اطلاعات جدول ۶ مشاهده می شود که، در بخش های صنعت، خدمات و کشاورزی غیرقابل پیش بینی بودن و تغییرات قیمت مواد اولیه و محصولات نامساعدترین و در بخش کشاورزی نحوه استقبال مشتریان از نوآوری و ابتکار در ارائه خدمات و محصول و در بخش خدمات و صنعت محدودیت دسترسی به آب مساعدترین مؤلفه (مانع) در ۲۸ مؤلفه پیمایشی پرسش شده از فعالان اقتصادی مشارکت کننده در طرح ارزیابی شده اند.

علاوه بر این، مهمترین موانع کسب و کار بیان شده توسط فعالان اقتصادی هریک از سه بخش عمده اقتصادی در قالب جدول ۷ نشان داده شده است.

جدول ۷ - مهم ترین موانع کسب و کار بیان شده توسط فعالان اقتصادی به تفکیک بخش های عمده اقتصادی

| الویت   | مجموعه      |                                                           |                             |                                                                        |                                                                     |
|---------|-------------|-----------------------------------------------------------|-----------------------------|------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------|
|         | ۱           | ۲                                                         | ۳                           | ۴                                                                      | ۵                                                                   |
| کل      | زمستان ۱۴۰۱ | غیرقابل پیش بینی بودن و تغییرات قیمت مواد اولیه و محصولات | دشواری تأمین مالی از بانکها | بی ثباتی سیاست ها، قوانین و مقررات و رویه های اجرایی ناظر بر کسب و کار | دخالت های غیرمنطقی نهادهای حاکمیتی در تعیین قیمت ها در بازار        |
|         | بهار ۱۴۰۲   | غیرقابل پیش بینی بودن و تغییرات قیمت مواد اولیه و محصولات | دشواری تأمین مالی از بانکها | بی ثباتی سیاست ها، قوانین و مقررات و رویه های اجرایی ناظر بر کسب و کار | دخالت های غیرمنطقی نهادهای حاکمیتی در تعیین قیمت ها در بازار        |
| کشاورزی | زمستان ۱۴۰۱ | غیرقابل پیش بینی بودن و تغییرات قیمت مواد اولیه و محصولات | دشواری تأمین مالی از بانکها | بی ثباتی سیاست ها، قوانین و مقررات و رویه های اجرایی ناظر بر کسب و کار | دخالت های غیرمنطقی نهادهای حاکمیتی در تعیین قیمت ها در بازار        |
|         | بهار ۱۴۰۲   | غیرقابل پیش بینی بودن و تغییرات قیمت مواد اولیه و محصولات | دشواری تأمین مالی از بانکها | بی ثباتی سیاست ها، قوانین و مقررات و رویه های اجرایی ناظر بر کسب و کار | دخالت های غیرمنطقی نهادهای حاکمیتی در تعیین قیمت ها در بازار        |
| صنعت    | زمستان ۱۴۰۱ | غیرقابل پیش بینی بودن و تغییرات قیمت مواد اولیه و محصولات | دشواری تأمین مالی از بانکها | بی ثباتی سیاست ها، قوانین و مقررات و رویه های اجرایی ناظر بر کسب و کار | دخالت های غیرمنطقی نهادهای حاکمیتی در تعیین قیمت ها در بازار        |
|         | بهار ۱۴۰۲   | غیرقابل پیش بینی بودن و تغییرات قیمت مواد اولیه و محصولات | دشواری تأمین مالی از بانکها | بی ثباتی سیاست ها، قوانین و مقررات و رویه های اجرایی ناظر بر کسب و کار | دخالت های غیرمنطقی نهادهای حاکمیتی در تعیین قیمت ها در بازار        |
| خدمات   | زمستان ۱۴۰۱ | غیرقابل پیش بینی بودن و تغییرات قیمت مواد اولیه و محصولات | دشواری تأمین مالی از بانکها | بی ثباتی سیاست ها، قوانین و مقررات و رویه های اجرایی ناظر بر کسب و کار | فساد و سوءاستفاده افراد از مقام و موقعیت اداری در دستگاه های اجرایی |
|         | بهار ۱۴۰۲   | غیرقابل پیش بینی بودن و تغییرات قیمت مواد اولیه و محصولات | دشواری تأمین مالی از بانکها | بی ثباتی سیاست ها، قوانین و مقررات و رویه های اجرایی ناظر بر کسب و کار | دخالت های غیرمنطقی نهادهای حاکمیتی در تعیین قیمت ها در بازار        |

همان طور که در جدول ۷ مشاهده می شود اولویت اول در هر سه بخش کشاورزی، صنعت و خدمات، غیرقابل پیش بینی بودن و تغییرات قیمت مواد اولیه و محصولات، اولویت دوم در بخش کشاورزی و خدمات دشواری تأمین مالی از بانک ها و در بخش صنعت بی ثباتی سیاست ها، مقررات و رویه های اجرایی ناظر به کسب و کار و اولویت سوم در بخش کشاورزی و خدمات بی ثباتی سیاست ها، قوانین و مقررات و رویه های اجرایی ناظر بر کسب و کار و در بخش صنعت دشواری تأمین مالی از بانک ها به عنوان مهمترین مشکلات کسب و کار توسط فعالان اقتصادی بیان شده است.

## شاخص استانی محیط کسب و کار

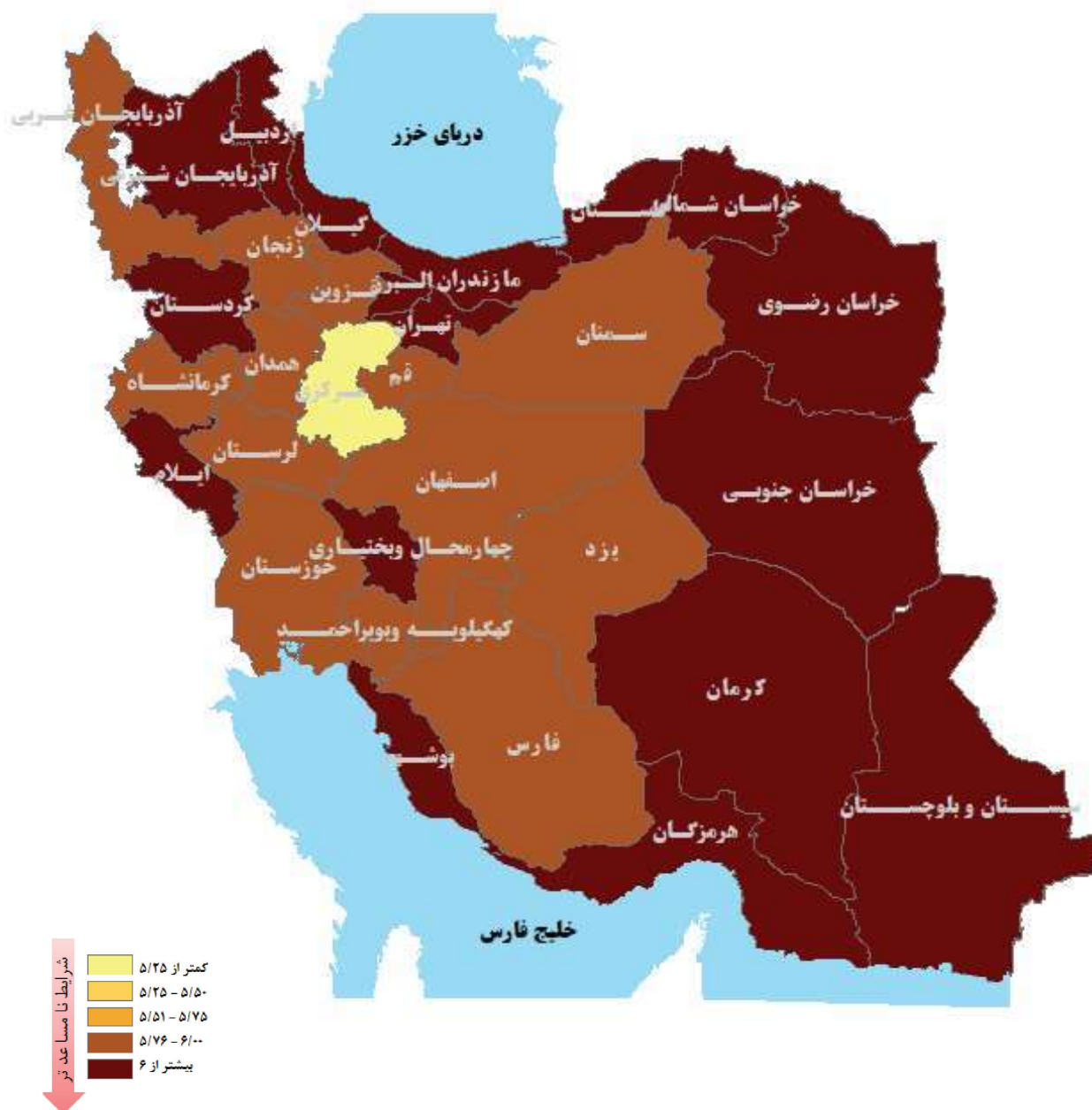
جدول ۸ - شاخص استانی محیط کسب و کار

| استان              | سال ۹۶ | سال ۹۷ | سال ۹۸ | سال ۹۹ | سال ۱۴۰۰ | سال ۱۴۰۱ | بهار ۱۴۰۱ | زمستان ۱۴۰۱ | بهار ۱۴۰۲ | درصد تغییرات فصل بهار نسبت به * |                     |
|--------------------|--------|--------|--------|--------|----------|----------|-----------|-------------|-----------|---------------------------------|---------------------|
|                    |        |        |        |        |          |          |           |             |           | فصل گذشته                       | فصل مشابه سال گذشته |
| آذربایجان شرقی     | ۵/۹۳   | ۶/۰۸   | ۶/۰۱   | ۵/۵۴   | ۵/۶۶     | ۵/۷۹     | ۵/۷۷      | ۶/۰۰        | ۶/۰۱      | ۰/۱۹                            | ۴/۰۷                |
| آذربایجان غربی     | ۵/۸۰   | ۵/۹۵   | ۵/۳۰   | ۵/۳۳   | ۵/۴۰     | ۵/۶۰     | ۵/۲۱      | ۵/۹۷        | ۵/۸۸      | -۱/۴۶                           | ۱۲/۹۶               |
| اردبیل             | ۵/۸۹   | ۶/۲۵   | ۵/۹۳   | ۶/۰۳   | ۶/۰۹     | ۶/۲۸     | ۶/۲۳      | ۶/۲۳        | ۶/۲۵      | ۰/۲۶                            | ۰/۲۸                |
| اصفهان             | ۵/۹۲   | ۶/۴۷   | ۶/۱۷   | ۶/۰۵   | ۵/۷۷     | ۵/۸۲     | ۵/۷۹      | ۵/۹۳        | ۵/۸۹      | -۰/۶۳                           | ۱/۶۸                |
| البرز              | ۵/۷۲   | ۶/۴۷   | ۶/۲۴   | ۶/۰۰   | ۵/۹۴     | ۶/۲۳     | ۶/۲۹      | ۶/۲۷        | ۶/۰۷      | -۳/۰۹                           | -۳/۴۰               |
| ایلام              | ۵/۹۸   | ۵/۴۶   | ۶/۰۴   | ۵/۸۳   | ۵/۷۳     | ۵/۹۰     | ۵/۹۳      | ۶/۰۵        | ۶/۰۶      | ۰/۱۶                            | ۲/۱۳                |
| بوشهر              | ۵/۶۸   | ۶/۳۹   | ۶/۱۸   | ۶/۰۴   | ۶/۰۳     | ۶/۳۹     | ۶/۴۹      | ۶/۳۱        | ۶/۲۵      | -۱/۰۴                           | -۳/۷۴               |
| تهران              | ۵/۷۲   | ۶/۴۱   | ۶/۱۹   | ۶/۱۵   | ۶/۲۴     | ۶/۱۲     | ۶/۱۹      | ۶/۱۴        | ۶/۱۲      | -۰/۳۰                           | -۱/۰۷               |
| چهارمحال و بختیاری | ۵/۹۷   | ۶/۴۹   | ۶/۳۵   | ۶/۲۱   | ۶/۱۶     | ۶/۱۰     | ۶/۲۷      | ۶/۳۱        | ۶/۲۳      | -۱/۲۰                           | -۰/۶۹               |
| خراسان جنوبی       | ۵/۵۷   | ۶/۱۳   | ۵/۸۳   | ۵/۷۷   | ۵/۸۹     | ۵/۷۹     | ۵/۸۸      | ۶/۰۸        | ۶/۱۲      | ۰/۶۷                            | ۴/۱۶                |
| خراسان رضوی        | ۵/۷۰   | ۶/۱۳   | ۶/۰۲   | ۵/۹۰   | ۵/۶۱     | ۶/۰۴     | ۶/۰۹      | ۶/۱۸        | ۶/۲۳      | ۰/۸۴                            | ۲/۴۱                |
| خراسان شمالی       | ۶/۲۱   | ۶/۵۹   | ۶/۲۴   | ۶/۰۶   | ۵/۹۴     | ۵/۹۸     | ۶/۱۷      | ۶/۰۹        | ۶/۱۱      | ۰/۴۱                            | -۰/۹۲               |
| خوزستان            | ۵/۷۴   | ۶/۴۴   | ۶/۰۹   | ۶/۰۷   | ۶/۰۱     | ۵/۹۵     | ۶/۲۱      | ۵/۹۱        | ۵/۹۴      | ۰/۶۱                            | -۴/۲۵               |
| زنجان              | ۵/۶۲   | ۵/۹۲   | ۵/۵۶   | ۵/۳۴   | ۵/۵۶     | ۵/۸۴     | ۵/۸۷      | ۶/۰۱        | ۵/۸۱      | -۳/۲۳                           | -۰/۹۰               |
| سمنان              | ۵/۸۴   | ۶/۱۵   | ۵/۷۲   | ۵/۲۲   | ۵/۳۲     | ۵/۷۴     | ۵/۸۳      | ۵/۸۴        | ۵/۹۶      | ۲/۰۶                            | ۲/۳۰                |
| سیستان و بلوچستان  | ۶/۲۵   | ۶/۶۰   | ۶/۳۷   | ۶/۲۳   | ۶/۲۹     | ۶/۲۵     | ۶/۲۸      | ۶/۳۴        | ۶/۲۶      | -۱/۳۸                           | -۰/۴۲               |
| فارس               | ۵/۴۸   | ۵/۹۹   | ۵/۹۲   | ۵/۸۰   | ۵/۶۰     | ۵/۷۲     | ۵/۷۸      | ۵/۷۹        | ۵/۸۹      | ۱/۶۵                            | ۱/۹۰                |
| قزوین              | ۵/۵۶   | ۶/۱۴   | ۵/۹۳   | ۵/۹۰   | ۵/۸۸     | ۵/۷۳     | ۵/۸۷      | ۵/۹۲        | ۵/۹۰      | -۰/۲۳                           | ۰/۴۹                |
| قم                 | ۵/۷۷   | ۶/۰۹   | ۶/۰۴   | ۵/۹۹   | ۶/۱۶     | ۶/۲۱     | ۷/۰۱      | ۵/۹۶        | ۵/۸۹      | -۱/۱۵                           | -۱۵/۹۶              |
| کردستان            | ۵/۸۶   | ۶/۵۱   | ۶/۲۶   | ۶/۲۹   | ۶/۳۲     | ۶/۳۸     | ۶/۴۲      | ۶/۴۰        | ۶/۸۵      | ۶/۹۲                            | ۶/۶۰                |
| کرمان              | ۵/۸۰   | ۶/۲۷   | ۶/۰۴   | ۶/۲۴   | ۶/۳۶     | ۶/۳۳     | ۶/۵۱      | ۶/۱۵        | ۶/۰۳      | -۱/۹۲                           | -۷/۳۱               |
| کرمانشاه           | ۶/۲۴   | ۶/۵۴   | ۶/۱۷   | ۶/۱۱   | ۶/۱۷     | ۵/۹۹     | ۵/۹۲      | ۶/۰۹        | ۵/۹۷      | -۲/۰۲                           | ۰/۷۱                |
| هگيلويه وبوبراحمد  | ۵/۹۴   | ۶/۲۱   | ۵/۹۸   | ۵/۹۷   | ۵/۸۶     | ۵/۸۵     | ۵/۹۲      | ۶/۰۵        | ۵/۹۷      | -۱/۳۷                           | ۰/۷۳                |
| گلستان             | ۵/۷۴   | ۶/۲۷   | ۶/۱۱   | ۶/۰۵   | ۶/۱۹     | ۶/۲۵     | ۶/۳۵      | ۶/۲۶        | ۶/۰۵      | -۳/۳۴                           | -۴/۶۷               |
| گیلان              | ۵/۴۰   | ۵/۷۹   | ۵/۵۶   | ۵/۶۴   | ۵/۷۰     | ۶/۱۱     | ۶/۰۳      | ۶/۳۲        | ۶/۱۸      | -۲/۱۳                           | ۲/۶۲                |
| لرستان             | ۶/۰۹   | ۶/۵۳   | ۶/۱۳   | ۵/۹۴   | ۵/۹۴     | ۶/۰۷     | ۶/۱۹      | ۶/۱۰        | ۵/۹۹      | -۱/۸۶                           | -۳/۳۵               |
| مازندران           | ۵/۴۰   | ۵/۹۹   | ۵/۷۱   | ۵/۸۶   | ۵/۷۶     | ۵/۹۲     | ۵/۷۹      | ۶/۱۹        | ۶/۰۳      | -۲/۵۶                           | ۴/۰۷                |
| مرکزی              | ۵/۵۱   | ۶/۲۵   | ۵/۶۵   | ۵/۳۸   | ۵/۱۵     | ۵/۴۵     | ۵/۵۰      | ۵/۱۵        | ۵/۱۷      | ۰/۴۲                            | -۵/۹۴               |
| هرمزگان            | ۵/۷۴   | ۶/۱۸   | ۶/۱۰   | ۶/۰۸   | ۵/۹۴     | ۶/۲۲     | ۶/۱۷      | ۶/۲۶        | ۶/۰۷      | -۳/۰۱                           | -۱/۶۲               |
| همدان              | ۵/۸۴   | ۶/۳۸   | ۶/۰۶   | ۵/۸۹   | ۵/۸۵     | ۵/۹۴     | ۶/۱۵      | ۶/۱۳        | ۵/۹۹      | -۲/۳۸                           | -۲/۶۰               |
| یزد                | ۵/۶۶   | ۶/۰۸   | ۵/۷۲   | ۵/۶۴   | ۵/۶۵     | ۵/۸۵     | ۶/۰۴      | ۶/۰۱        | ۵/۹۹      | -۰/۲۹                           | -۰/۸۳               |

\*: مثبت بودن درصد تغییرات به معنای بدتر شدن وضعیت نسبت به فصل گذشته است.

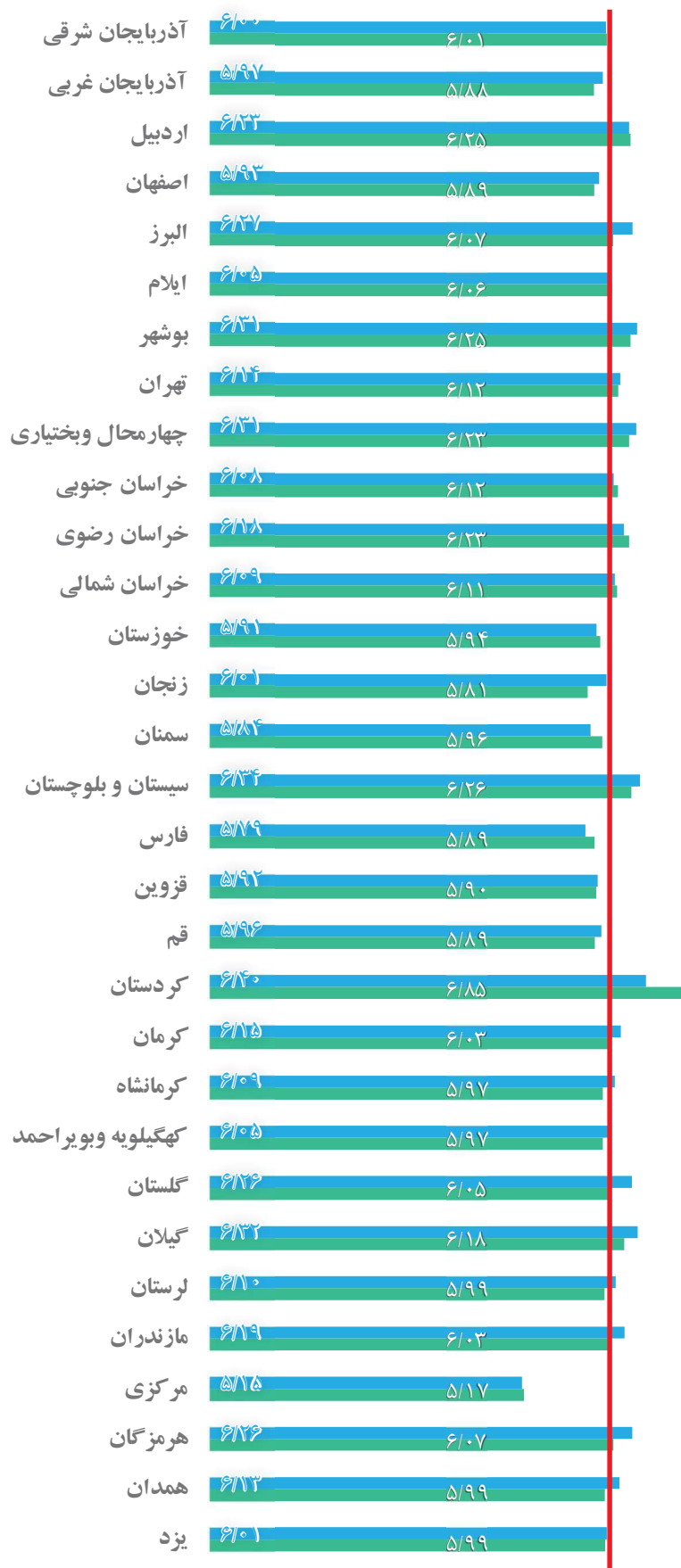
طبق جدول ۸، نتایج ارزیابی طرح پایش در بهار ۱۴۰۲ نشان می‌دهد که از منظر وضعیت مؤلفه‌های محیط کسب و کار، استان‌های مرکزی، زنجان و آذربایجان غربی دارای محیط کسب و کار مساعدتری نسبت به سایر استان‌ها بوده‌اند. قابل ذکر است که عدد شاخص برای حدود ۵۸ درصد استان‌های کشور از عدد شاخص ملی فضای کسب و کار کمتر بوده است که در نمودار ۴ قابل مشاهده است. همچنین اختلاف عدد شاخص وضعیت محیط کسب و کار در بهترین و بدترین استان حداکثر معادل ۱/۶۷ واحد است که نشانگر عدم وجود تفاوت قابل توجه در وضعیت عدد شاخص استان‌ها نسبت به یکدیگر است.

شکل ۲- نقشه موضوعی شاخص استانی محیط کسب و کار



## نمودار ۴ - شاخص استانی محیط کسب و کار

شاخص ملی = ۶۰۵



جدول ۹- شاخص محیط کسب و کار به تفکیک مؤلفه ای پیمایشی و استان‌ها - بهار ۱۴۰۲

[illegible]

جدول ۹ - شاخص محیط کسب و کار به تفکیک مؤلفه‌های پیمایشی و استان‌ها - بهار ۱۴۰۲ (ادامه)

| استان                                                               | مؤلفه                                                                         | کل کشور | آذربایجان شرقی | آذربایجان غربی | اردبیل | اصفهان | البرز | ایلام | بوشهر | تهران | چهارمحال و بختیاری | خراسان جنوبی | خراسان رضوی | خراسان شمالی | خوزستان | زنجان | سمنان | سیستان و بلوچستان | فارس | قزوین | قم  | کردستان | کرمان | کرمانشاه | گلستان | گیلان | لرستان | مازندران | مرکزی | همدان | یزد |
|---------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------|---------|----------------|----------------|--------|--------|-------|-------|-------|-------|--------------------|--------------|-------------|--------------|---------|-------|-------|-------------------|------|-------|-----|---------|-------|----------|--------|-------|--------|----------|-------|-------|-----|
|                                                                     |                                                                               | ۶۴۴     | ۵۸۵            | ۵۵۸            | ۷۹۴    | ۶۱۷    | ۶۹۳   | ۶۲۴   | ۶۷۳   | ۷۱۷   | ۶۵۳                | ۶۹۰          | ۶۹۹         | ۶۳۰          | ۵۹۵     | ۶۲۸   | ۵۹۳   | ۶۴۳               | ۶۳۰  | ۵۵۶   | ۴۷۱ | ۷۹۷     | ۵۹۳   | ۶۷۱      | ۶۵۵    | ۵۷۹   | ۶۹۸    | ۵۷۹      | ۵۲۷   | ۶۶۰   | ۶۵۹ |
| ضعف نظام توزیع و مشکل در رساندن محصول به بازار                      | وجود انحصار، امتیاز یا هر نوع رانت به یک یا تعدادی از رقبا در بازار           | ۵۴۶     | ۴۷۰            | ۴۹۹            | ۶۷۰    | ۴۸۰    | ۶۸۰   | ۵۳۵   | ۵۷۶   | ۵۸۰   | ۵۰۰                | ۵۷۹          | ۵۸۳         | ۵۵۹          | ۵۵۱     | ۳۸۰   | ۵۸۹   | ۵۴۶               | ۴۰۸  | ۴۶۰   | ۵۹۰ | ۶۲۳     | ۵۱۰   | ۵۴۱      | ۵۵۰    | ۵۲۳   | ۵۶۰    | ۵۸۷      | ۴۰۷   | ۵۴۳   | ۵۷۳ |
|                                                                     | ضعف نظام توزیع و مشکل در رساندن محصول به بازار                                | ۵۴۶     | ۴۷۰            | ۴۹۹            | ۶۷۰    | ۴۸۰    | ۶۸۰   | ۵۳۵   | ۵۷۶   | ۵۸۰   | ۵۰۰                | ۵۷۹          | ۵۸۳         | ۵۵۹          | ۵۵۱     | ۳۸۰   | ۵۸۹   | ۵۴۶               | ۴۰۸  | ۴۶۰   | ۵۹۰ | ۶۲۳     | ۵۱۰   | ۵۴۱      | ۵۵۰    | ۵۲۳   | ۵۶۰    | ۵۸۷      | ۴۰۷   | ۵۴۳   | ۵۷۳ |
| عرضه کالاها و محصولات فاقد در بازار ایران                           | عرضه کالاها و محصولات فاقد در بازار ایران                                     | ۶۱۶     | ۶۱۴            | ۴۹۱            | ۶۳۸    | ۵۳۷    | ۷۴۱   | ۷۳۱   | ۶۲۷   | ۵۵۳   | ۶۱۷                | ۶۶۷          | ۶۳۰         | ۶۳۸          | ۶۲۷     | ۶۰۹   | ۶۱۳   | ۵۳۳               | ۵۹۸  | ۶۶۰   | ۵۰۷ | ۶۱۱     | ۶۱۹   | ۵۱۳      | ۵۸۹    | ۵۶۳   | ۵۶۵    | ۶۱۶      | ۵۳۵   | ۶۱۴   | ۵۴۵ |
|                                                                     | فقدان ارتباط مناسب میان عوامل تأمین مواد اولیه تولید و عرضه یک محصول در بازار | ۵۷۳     | ۵۷۶            | ۵۵۸            | ۶۵۰    | ۴۸۲    | ۷۴۳   | ۵۴۷   | ۵۵۶   | ۵۹۳   | ۵۵۵                | ۶۰۰          | ۵۹۰         | ۶۳۵          | ۵۷۰     | ۵۶۵   | ۶۶۶   | ۵۶۷               | ۴۴۷  | ۴۵۵   | ۵۲۸ | ۷۰۶     | ۵۴۴   | ۵۸۴      | ۵۶۰    | ۵۱۳   | ۵۰۹    | ۵۵۶      | ۵۰۷   | ۵۶۳   | ۶۱۳ |
| دخالت‌های غیر منطقی نهادهای حاکمیتی در تعیین قیمت‌ها در بازار       | دخالت‌های غیر منطقی نهادهای حاکمیتی در تعیین قیمت‌ها در بازار                 | ۶۷۳     | ۶۱۹            | ۵۳۶            | ۶۹۰    | ۶۰۴    | ۸۳۱   | ۶۹۳   | ۶۹۶   | ۷۲۱   | ۷۲۳                | ۵۴۳          | ۶۱۷         | ۶۶۸          | ۶۴۰     | ۶۲۵   | ۶۱۱   | ۶۳۳               | ۶۶۶  | ۶۵۴   | ۷۰۰ | ۷۵۵     | ۶۳۳   | ۶۱۴      | ۷۱۴    | ۶۸۸   | ۶۷۰    | ۶۸۳      | ۵۵۳   | ۶۱۸   | ۶۱۷ |
|                                                                     | کارگری عمومی و ضعف فرهنگ کار در جامعه                                         | ۶۰۹     | ۴۴۸            | ۴۳۹            | ۵۸۸    | ۵۶۴    | ۷۲۸   | ۶۱۹   | ۶۴۸   | ۵۵۷   | ۶۲۹                | ۵۷۸          | ۶۳۵         | ۵۶۳          | ۵۶۲     | ۵۸۹   | ۶۱۶   | ۵۲۳               | ۶۰۱  | ۵۹۸   | ۵۴۷ | ۶۱۸     | ۵۸۶   | ۵۸۶      | ۵۲۸    | ۶۲۸   | ۶۲۳    | ۶۰۴      | ۵۰۷   | ۵۷۷   | ۵۸۴ |
| کمبود تقاضا در بازار                                                | کمبود تقاضا در بازار                                                          | ۵۴۳     | ۵۸۰            | ۵۰۶            | ۵۳۵    | ۴۸۰    | ۶۲۷   | ۶۲۲   | ۵۳۸   | ۵۶۳   | ۵۰۰                | ۵۵۳          | ۵۴۴         | ۵۹۶          | ۵۸۷     | ۵۲۵   | ۵۹۳   | ۵۲۷               | ۴۸۹  | ۴۸۵   | ۵۸۸ | ۶۵۴     | ۶۵۰   | ۴۸۱      | ۶۱۳    | ۵۵۳   | ۵۹۰    | ۴۴۶      | ۳۱۸   | ۵۵۳   | ۴۶۹ |
|                                                                     | کمبود فناوری‌های نوین و تجهیزات مورد نیاز                                     | ۵۶۲     | ۵۹۳            | ۴۸۲            | ۵۶۷    | ۵۲۰    | ۴۵۸   | ۵۸۰   | ۶۱۹   | ۶۲۶   | ۶۲۶                | ۶۳۳          | ۶۰۲         | ۵۰۵          | ۵۵۴     | ۵۵۴   | ۵۶۵   | ۵۸۵               | ۶۰۸  | ۵۷۱   | ۴۸۷ | ۶۳۱     | ۵۸۶   | ۴۷۹      | ۵۲۳    | ۵۲۶   | ۵۹۸    | ۴۸۸      | ۵۷۱   | ۵۴۰   | ۵۷۲ |
| کمبود نیروی کار ماهر                                                | کمبود نیروی کار ماهر                                                          | ۵۷۶     | ۶۶۹            | ۴۶۵            | ۶۶۷    | ۵۵۷    | ۵۵۱   | ۵۱۳   | ۵۹۳   | ۶۲۱   | ۵۷۶                | ۵۶۵          | ۵۹۰         | ۶۷۵          | ۶۲۱     | ۵۴۱   | ۶۲۸   | ۵۳۹               | ۵۴۳  | ۵۴۳   | ۶۲۳ | ۶۲۱     | ۶۱۸   | ۵۰۶      | ۵۴۳    | ۵۰۳   | ۶۸۴    | ۵۴۵      | ۴۲۷   | ۶۱۵   | ۶۰۵ |
|                                                                     | محدود: های دسترسی به شبکه تلفن همراه و اینترنت                                | ۵۲۷     | ۶۲۳            | ۵۴۴            | ۶۲۰    | ۴۵۴    | ۷۳۷   | ۴۷۹   | ۴۴۰   | ۶۱۴   | ۴۹۱                | ۶۷۸          | ۶۲۵         | ۶۵۸          | ۵۱۹     | ۴۸۳   | ۶۵۴   | ۶۵۷               | ۵۷۷  | ۵۳۱   | ۴۸۸ | ۶۱۸     | ۵۲۵   | ۴۳۳      | ۴۸۴    | ۵۰۹   | ۷۲۷    | ۵۲۰      | ۷۲۶   | ۴۰۳   | ۵۶۵ |
| محدودیت دسترسی به آب                                                | محدودیت دسترسی به آب                                                          | ۳۸۹     | ۴۲۵            | ۳۹۵            | ۶۱۳    | ۶۱۳    | ۷۸۳   | ۶۲۵   | ۴۶۴   | ۴۵۱   | ۳۷۵                | ۴۴۳          | ۴۷۵         | ۵۰۵          | ۳۵۸     | ۶۴۳   | ۶۴۴   | ۵۱۶               | ۳۴۰  | ۳۶۳   | ۶۲۸ | ۴۴۵     | ۴۴۵   | ۶۱۷      | ۶۲۴    | ۵۰۹   | ۳۸۰    | ۶۶۸      | ۳۹۵   | ۴۱۷   | ۴۰۷ |
|                                                                     | محدودیت دسترسی به حامل‌های انرژی (برق، گاز، گازوئیل و...)                     | ۴۳۶     | ۴۰۶            | ۳۸۵            | ۶۲۵    | ۶۲۴    | ۵۰۴   | ۴۱۵   | ۴۶۳   | ۴۴۷   | ۳۹۷                | ۶۱۱          | ۵۱۳         | ۴۷۵          | ۴۱۱     | ۶۴۴   | ۶۸۷   | ۴۹۷               | ۳۳۱  | ۴۰۹   | ۵۹۱ | ۴۴۹     | ۴۱۲   | ۶۸۹      | ۳۱۴    | ۵۵۵   | ۴۰۷    | ۳۷۵      | ۴۸۶   | ۴۱۳   | ۴۰۴ |
| فساد و سوءاستفاده افراد از مقام و موقعیت اداری در دستگاه‌های اجرایی | فساد و سوءاستفاده افراد از مقام و موقعیت اداری در دستگاه‌های اجرایی           | ۵۵۰     | ۵۶۸            | ۵۳۹            | ۷۶۰    | ۶۷۶    | ۷۹۵   | ۶۱۰   | ۶۲۳   | ۶۹۸   | ۶۲۱                | ۶۵۰          | ۷۲۵         | ۶۷۳          | ۵۹۴     | ۷۰۳   | ۶۹۲   | ۵۶۴               | ۶۰۳  | ۶۰۴   | ۵۳۹ | ۷۴۶     | ۵۹۵   | ۶۷۵      | ۷۱۰    | ۶۲۳   | ۶۸۶    | ۴۸۶      | ۴۶۳   | ۴۲۴   | ۵۷۶ |
|                                                                     | موانع در فرایندهای اداری و اخذ مجوزهای کسب و کار در دستگاه‌های اجرایی         | ۶۵۴     | ۵۶۷            | ۶۸۵            | ۶۹۶    | ۶۸۷    | ۸۲۸   | ۶۳۸   | ۶۳۳   | ۶۹۱   | ۶۰۰                | ۵۵۳          | ۷۲۳         | ۷۲۳          | ۵۹۲     | ۵۸۱   | ۷۵۳   | ۵۸۷               | ۶۵۰  | ۶۱۸   | ۶۲۱ | ۷۱۵     | ۵۸۲   | ۶۴۳      | ۶۱۵    | ۶۱۱   | ۶۴۸    | ۴۶۲      | ۶۱۵   | ۶۱۶   | ۶۰۳ |

## شاخص محیط کسب و کار بر اساس رشته فعالیت اقتصادی

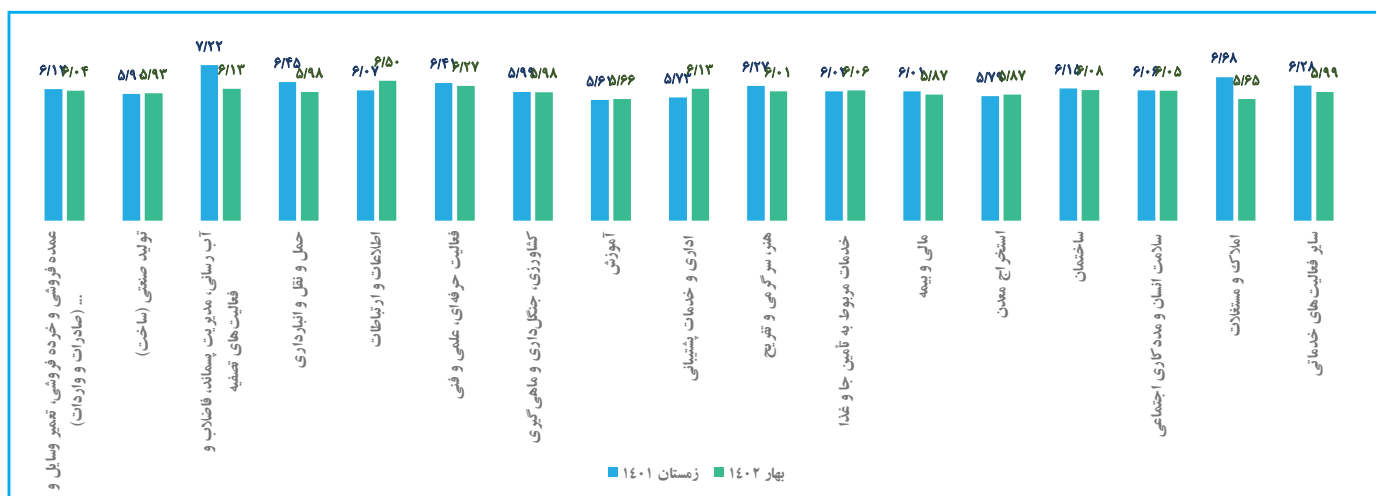
جدول ۱۰ - شاخص محیط کسب و کار بر اساس رشته فعالیت اقتصادی

| رشته فعالیت                                                  | زمستان ۱۴۰۱ | بهار ۱۴۰۲ | درصد تغییرات * |
|--------------------------------------------------------------|-------------|-----------|----------------|
| عمده فروشی و خرده فروشی، تعمیر وسایل و ... (صادرات و واردات) | ۶/۱۲        | ۶/۰۴      | -۱/۳۱          |
| تولید صنعتی (ساخت)                                           | ۵/۹۰        | ۵/۹۳      | ۰/۵۱           |
| آب رسانی، مدیریت پسماند، فاضلاب و فعالیت های تصفیه           | ۷/۲۲        | ۶/۱۳      | -۱۵/۱۰         |
| حمل و نقل و انبارداری                                        | ۶/۴۵        | ۵/۹۸      | -۷/۲۹          |
| اطلاعات و ارتباطات                                           | ۶/۰۷        | ۶/۵۰      | ۷/۰۸           |
| فعالیت حرفه ای، علمی و فنی                                   | ۶/۴۱        | ۶/۲۷      | -۲/۱۸          |
| کشاورزی، جنگل داری و ماهی گیری                               | ۵/۹۹        | ۵/۹۸      | -۰/۲۴          |
| آموزش                                                        | ۵/۶۱        | ۵/۶۶      | ۰/۸۶           |
| اداری و خدمات پشتیبانی                                       | ۵/۷۳        | ۶/۱۳      | ۶/۹۸           |
| هنر، سرگرمی و تفریح                                          | ۶/۲۷        | ۶/۰۱      | -۴/۱۵          |
| خدمات مربوط به تأمین جا و غذا                                | ۶/۰۲        | ۶/۰۶      | ۰/۶۶           |
| مالی و بیمه                                                  | ۶/۰۱        | ۵/۸۷      | -۲/۳۳          |
| استخراج معدن                                                 | ۵/۷۹        | ۵/۸۷      | ۱/۳۸           |
| ساختمان                                                      | ۶/۱۵        | ۶/۰۸      | -۱/۱۴          |
| سلامت انسان و مددکاری اجتماعی                                | ۶/۰۶        | ۶/۰۵      | -۰/۱۷          |
| املاک و مستغلات                                              | ۶/۶۸        | ۵/۶۵      | -۱۵/۳۴         |
| سایر فعالیت های خدماتی                                       | ۶/۲۸        | ۵/۹۹      | -۴/۶۲          |

\*: مثبت بودن درصد تغییرات به معنای بدتر شدن وضعیت نسبت به فصل گذشته است.

با توجه به جدول ۱۰، در بهار ۱۴۰۲، رشته فعالیت های: ۱- اطلاعات و ارتباطات، ۲- فعالیت حرفه ای، علمی و فنی و ۳- آب رسانی، مدیریت پسماند، فاضلاب و فعالیت های تصفیه به ترتیب دارای نامساعدترین محیط کسب و کار و رشته فعالیت های ۱- املاک و مستغلات، ۲- آموزش و ۳- استخراج معدن به ترتیب مساعدترین محیط برای کسب و کار نسبت به سایر رشته فعالیت های اقتصادی ارزیابی شده اند. لازم به ذکر است که از ۲۱ رشته فعالیت عمده اقتصادی، ۴ رشته فعالیت به دلیل قرارگرفتن در بخش عمومی و خانواری از چارچوب آمارگیری طرح حذف شده اند. منظور از سایر فعالیت ای خدماتی، فعالیت ای سازمان های دارای عضو، تعمیر رایانه و کالاهای شخصی و خانگی و سایر فعالیت های خدماتی شخصی است.

## نمودار ۵ - شاخص محیط کسب و کار بر اساس رشته فعالیت اقتصادی



در جدول ۱۱ مولفه‌های پیمایشی به تفکیک رشته فعالیت ای اقتصادی قابل مشاهده است. با استفاده از این جدول می‌توان تحلیل ای مختلف در مورد وضعیت هر یک از مولفه‌ها در رشته فعالیت‌های اقتصادی ارائه نمود.



## جدول ۱۱ - شاخص محیط کسب و کار به تفکیک مؤلفه‌های پیمایشی و رشته فعالیت اقتصادی - بهار ۱۴۰۲

| شاخص محیط کسب و کار به تفکیک مؤلفه‌های پیمایشی و رشته فعالیت اقتصادی - بهار ۱۴۰۲           | رشته فعالیت                                                 | مؤلفه                                              |
|--------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------|
| سایر فعالیت‌های خدماتی                                                                     | املاک و مستغلات                                             | سلامت انسان و مددکاری اجتماعی                      |
| ساختمان                                                                                    | استخراج معدن                                                | مالی و بیمه                                        |
| خدمات مربوط به تأمین جا و غذا                                                              | هنر، سرگرمی و تفریح                                         | اداری و خدمات پشتیبانی                             |
| آموزش                                                                                      | کشاورزی، جنگل‌داری و ماهی‌گیری                              | فعالیت حرفه‌ای، علمی و فنی                         |
| اطلاعات و ارتباطات                                                                         | حمل و نقل و انبارداری                                       | آب رسانی، مدیریت پسماند، فاضلاب و فعالیت‌های تصفیه |
| تولید صنعتی (ساخت)                                                                         | عمده فروشی و خرده فروشی، تعمیر و وسایل .. (صادرات و واردات) |                                                    |
| نحوه استقبال مشتریان از نوآوری و ابتکار در ارائه خدمات و محصول                             | ۴/۳۲                                                        | ۳/۷۷                                               |
| برداشت‌های سلیقه‌ای از قوانین و مقررات توسط مأموران محیط زیست، شهرداری، گمرک، بهداشت و ... | ۶/۲۰                                                        | ۵/۸۸                                               |
| بی‌تعهدی طرف‌های قرارداد و معامله به اجرای تعهدات و وعده‌هایشان                            | ۵/۶۲                                                        | ۶/۸۳                                               |
| بی‌ثباتی سیاست‌ها، قوانین و مقررات و رویه‌های اجرایی ناظر بر کسب و کار                     | ۷/۴۴                                                        | ۶/۳۷                                               |
| غیرقابل پیش‌بینی بودن و تغییرات قیمت مواد اولیه و محصولات                                  | ۸/۳۵                                                        | ۷/۶۹                                               |
| رویه‌های سخت‌گیرانه اداره‌های کار و بیمه تأمین اجتماعی برای مدیریت نیروی انسانی            | ۶/۱۵                                                        | ۷/۱۰                                               |
| تمایل عمومی به خرید کالاهای خارجی و بی‌ رغبتی به خرید محصولات ایرانی                       | ۵/۱۸                                                        | ۵/۳۸                                               |
| ولید و عرضه نسبتاً آزاد کالاهای غیراستاندارد و تقلبی در بازار                              | ۶/۵۷                                                        | ۷/۲۱                                               |
| وجود رقابت غیرمنصفانه شرکت‌ها و مؤسسات دولتی یا شبه‌دولتی در بازار                         | ۶/۵۲                                                        | ۵/۸۸                                               |
| رویه‌های ناعادلانه ممیزی و دریافت مالیات                                                   | ۶/۸۸                                                        | ۷/۱۴                                               |
| دشواری تأمین مالی از بانک‌ها                                                               | ۷/۵۳                                                        | ۷/۵۲                                               |
| فقدان یا شفاف نبودن آمار و اطلاعات مورد نیاز برای فعالیت اقتصادی                           | ۶/۲۸                                                        | ۶/۰۶                                               |
| ضعف زیرساخت‌های حمل و نقل (جاده‌ای، ریلی، هوایی، دریایی و بندری)                           | ۵/۶۹                                                        | ۶/۴۱                                               |
| ضعف دادگاه‌ها در رسیدگی به شکایات و پیگرد موثر متجاوزان به حقوق دیگران                     | ۶/۶۴                                                        | ۶/۵۵                                               |
| وجود انحصار، امتیاز یا هر نوع رانت به یک یا تعدادی از رقبای بازار                          | ۶/۵۹                                                        | ۵/۷۳                                               |
| ضعف نظام توزیع و مشکل در رساندن محصول به بازار                                             | ۵/۵۹                                                        | ۵/۳۴                                               |
| عرضه کالاها و محصولات قاچاق در بازار ایران                                                 | ۶/۲۴                                                        | ۷/۶۹                                               |
| فقدان ارتباط مناسب میان عوامل تأمین مواد اولیه، تولید و عرضه یک محصول در بازار             | ۵/۸۰                                                        | ۵/۷۹                                               |
| دخالت‌های غیرمنطقی نهادهای حاکمیتی در تعیین قیمت‌ها در بازار                               | ۶/۸۸                                                        | ۶/۹۲                                               |
| کارگریزی عمومی و ضعف فرهنگ کار در جامعه                                                    | ۵/۹۷                                                        | ۶/۵۳                                               |
| کمبود تقاضا در بازار                                                                       | ۵/۵۷                                                        | ۷/۰۳                                               |
| کمبود فناوری‌های نوین و تجهیزات مورد نیاز                                                  | ۵/۵۹                                                        | ۵/۸۱                                               |
| کمبود نیروی کار ماهر                                                                       | ۵/۶۳                                                        | ۵/۶۳                                               |
| محدودیت‌های دسترسی به شبکه تلفن همراه و اینترنت                                            | ۵/۴۵                                                        | ۵/۸۷                                               |
| محدودیت دسترسی به آب                                                                       | ۳/۷۹                                                        | ۳/۳۶                                               |
| محدودیت دسترسی به حامل‌های انرژی (برق، گاز، گازوئیل و ...)                                 | ۴/۰۵                                                        | ۲/۸۲                                               |
| فساد و سوءاستفاده افراد از مقام و موقعیت اداری در دستگاه‌های اجرایی                        | ۶/۶۱                                                        | ۷/۲۳                                               |
| موانع در فرایندهای اداری و اخذ مجوزهای کسب و کار در دستگاه‌های اجرایی                      | ۶/۵۸                                                        | ۵/۸۰                                               |

## شاخص محیط کسب و کار به تفکیک مؤلفه‌های پیمایشی و اتاق‌ها

## جدول ۱۲ - شاخص محیط کسب و کار به تفکیک مؤلفه‌های پیمایشی و سه اتاق - بهار ۱۴۰۲

| عنوان مؤلفه (موانع کسب و کار)                                                              | کل          |           |              | اتاق بازرگانی |           |              | اتاق تعاون  |           |              | اتاق اصناف  |           |              |
|--------------------------------------------------------------------------------------------|-------------|-----------|--------------|---------------|-----------|--------------|-------------|-----------|--------------|-------------|-----------|--------------|
|                                                                                            | زمستان ۱۴۰۱ | بهار ۱۴۰۲ | درصد تغییرات | زمستان ۱۴۰۱   | بهار ۱۴۰۲ | درصد تغییرات | زمستان ۱۴۰۱ | بهار ۱۴۰۲ | درصد تغییرات | زمستان ۱۴۰۱ | بهار ۱۴۰۲ | درصد تغییرات |
|                                                                                            | ۶/۰۷        | ۶/۰۱      | -۱/۰۳        | ۶/۰۲          | ۵/۹۹      | -۰/۵۱        | ۶/۱۰        | ۶/۰۹      | -۰/۲۰        | ۶/۱۶        | ۶/۰۳      | -۲/۱۱        |
| نحوه استقبال مشتریان از نوآوری و ابتکار در ارائه خدمات و محصول                             | ۳/۹۵        | ۴/۲۱      | ۶/۴۳         | ۳/۹۹          | ۴/۲۲      | ۵/۶۲         | ۳/۴۸        | ۳/۸۳      | ۹/۹۶         | ۴/۰۴        | ۴/۳۴      | ۷/۵۳         |
| برداشت‌های سلیقه‌ای از قوانین و مقررات توسط مأموران محیط زیست، شهرداری، گمرک، بهداشت و ... | ۶/۲۲        | ۶/۲۶      | ۰/۶۹         | ۶/۴۹          | ۶/۳۲      | -۲/۵۷        | ۵/۸۰        | ۶/۵۰      | ۱۲/۰۴        | ۵/۶۴        | ۵/۹۳      | ۵/۱۷         |
| بی‌تعهدی طرف‌های قرارداد و معامله به اجرای تعهدات و وعده‌ها/پشتان                          | ۵/۵۱        | ۵/۶۰      | ۱/۶۷         | ۵/۴۰          | ۵/۵۰      | ۱/۹۰         | ۵/۹۰        | ۵/۷۶      | -۲/۳۳        | ۵/۶۶        | ۵/۸۹      | ۴/۱۷         |
| بی‌ثباتی سیاست‌ها، قوانین و مقررات و رویه‌های اجرایی ناظر بر کسب و کار                     | ۷/۴۵        | ۷/۴۹      | ۰/۴۴         | ۷/۷۱          | ۷/۶۷      | -۰/۵۰        | ۷/۴۹        | ۷/۵۷      | ۱/۰۵         | ۶/۷۵        | ۶/۸۱      | ۰/۸۸         |
| غ قابل پیش‌بینی بودن و تغییرات قیمت مواد اولیه و محصولات                                   | ۸/۶۵        | ۸/۳۹      | -۲/۹۹        | ۸/۷۱          | ۸/۴۸      | -۲/۵۶        | ۸/۶۲        | ۸/۲۹      | -۳/۹۳        | ۸/۵۲        | ۸/۱۵      | -۴/۳۹        |
| رویه‌های سختگیرانه اداره ای کار و بیمه تأمین اجتماعی برای مدیریت نیروی انسانی              | ۶/۳۳        | ۶/۳۳      | ۰/۰۲         | ۶/۳۸          | ۶/۳۲      | -۰/۸۱        | ۶/۵۰        | ۶/۶۳      | ۲/۰۴         | ۶/۱۱        | ۶/۱۸      | ۱/۱۷         |
| تمایل عمومی به خرید کالاهای خارجی و بی‌ رغبتی به خرید محصولات ایرانی                       | ۵/۱۲        | ۵/۱۶      | ۰/۵۸         | ۵/۰۳          | ۵/۰۳      | ۰/۰۳         | ۴/۹۷        | ۵/۳۶      | ۷/۸۷         | ۵/۴۸        | ۵/۵۳      | ۰/۸۷         |
| ولید و عرضه نسبتاً آزاد کالاهای غیراستاندارد و تقلبی در بازار                              | ۶/۴۸        | ۶/۴۵      | -۰/۴۸        | ۶/۳۰          | ۶/۳۲      | ۰/۲۴         | ۶/۷۰        | ۶/۵۱      | -۲/۷۴        | ۶/۸۸        | ۶/۸۹      | ۰/۰۹         |
| وجود رقابت غ - نصفانه شرکت‌ها و مؤسسات دولتی یا شبه‌دولتی در بازار                         | ۶/۳۲        | ۶/۳۱      | -۰/۲۶        | ۶/۲۹          | ۶/۲۳      | -۰/۸۷        | ۶/۴۰        | ۶/۴۷      | ۱/۱۶         | ۶/۳۹        | ۶/۵۰      | ۱/۶۷         |
| رویه‌های ناعادلانه ممیزی و دریافت مالیات                                                   | ۶/۶۹        | ۶/۷۸      | ۱/۳۵         | ۶/۷۰          | ۶/۶۹      | -۰/۲۲        | ۶/۹۰        | ۶/۹۸      | ۱/۱۸         | ۶/۵۶        | ۶/۹۸      | ۶/۴۴         |
| دشواری تأمین مالی از بانک‌ها                                                               | ۷/۶۳        | ۷/۵۹      | -۰/۶۰        | ۷/۵۱          | ۷/۴۷      | -۰/۵۸        | ۸/۱۳        | ۸/۱۳      | ۰/۰۳         | ۷/۷۴        | ۷/۷۳      | -۰/۲۴        |
| فقدان یا شفاف نبودن آمار و اطلاعات مورد نیاز برای فعالیت اقتصادی                           | ۶/۱۱        | ۶/۰۶      | -۰/۸۸        | ۶/۰۸          | ۵/۹۵      | -۲/۲۴        | ۵/۸۴        | ۶/۳۳      | ۸/۴۲         | ۶/۳۰        | ۶/۳۱      | ۰/۱۸         |
| ضعف زیرساخت‌های حمل و نقل (جاده‌ای، ریلی، هوایی، دریایی و بندری)                           | ۵/۵۷        | ۵/۵۹      | ۰/۳۸         | ۵/۴۷          | ۵/۵۱      | ۰/۷۰         | ۵/۳۸        | ۵/۳۸      | ۰/۰۲         | ۵/۹۶        | ۶/۰۳      | ۱/۱۹         |
| ضعف دادگاه‌ها در رسیدگی به شکایات و پیگرد موثر متجاوزان به حقوق دیگران                     | ۶/۵۵        | ۶/۴۵      | -۱/۵۱        | ۶/۵۴          | ۶/۴۰      | -۲/۱۸        | ۶/۶۲        | ۶/۶۴      | ۰/۳۳         | ۶/۵۳        | ۶/۵۲      | -۰/۱۹        |
| وجود انحصار، امتیاز یا هر نوع رانت به یک یا تعدادی از رقبا در بازار                        | ۶/۴۷        | ۶/۴۴      | -۰/۴۲        | ۶/۴۸          | ۶/۴۹      | ۰/۱۰         | ۶/۴۳        | ۶/۷۱      | ۴/۲۵         | ۶/۴۴        | ۶/۱۴      | -۴/۶۶        |
| ضعف نظام توزیع و مشکل در رساندن محصول به بازار                                             | ۵/۴۵        | ۵/۴۶      | ۰/۰۷         | ۵/۱۵          | ۵/۳۰      | ۳/۰۳         | ۶/۰۷        | ۵/۶۵      | -۶/۹۴        | ۶/۰۴        | ۵/۸۸      | -۲/۶۴        |
| عرضه کالاها و محصولات قاچاق در بازار ایران                                                 | ۶/۲۲        | ۶/۱۶      | -۰/۹۴        | ۶/۰۶          | ۵/۹۴      | -۱/۸۵        | ۶/۳۷        | ۶/۴۹      | ۱/۹۷         | ۶/۶۱        | ۶/۷۶      | ۲/۲۱         |
| فقدان ارتباط مناسب میان عوامل تأمین مواد اولیه، تولید و عرضه یک محصول در بازار             | ۵/۷۶        | ۵/۷۲      | -۰/۶۵        | ۵/۵۷          | ۵/۵۹      | ۰/۲۸         | ۵/۹۵        | ۶/۱۸      | ۳/۸۶         | ۶/۲۲        | ۵/۹۶      | -۴/۲۵        |
| دخالت‌های غیرمنطقی نهادهای حاکمیتی در تعیین قیمت‌ها در بازار                               | ۶/۷۶        | ۶/۷۳      | -۰/۴۱        | ۶/۶۹          | ۶/۷۷      | ۱/۲۳         | ۶/۸۶        | ۶/۹۳      | ۰/۹۷         | ۶/۹۰        | ۶/۵۰      | -۵/۷۶        |
| کارگری عمومی و ضعف فرهنگ کار در جامعه                                                      | ۶/۱۹        | ۶/۰۹      | -۱/۵۲        | ۶/۱۰          | ۶/۰۵      | -۰/۸۵        | ۶/۱۵        | ۶/۰۱      | -۲/۳۱        | ۶/۴۶        | ۶/۳۰      | -۲/۴۹        |
| کمبود تقاضا در بازار                                                                       | ۵/۴۵        | ۵/۴۲      | -۰/۴۵        | ۵/۰۳          | ۵/۱۱      | ۱/۶۷         | ۵/۶۵        | ۵/۵۹      | -۱/۲۰        | ۶/۴۱        | ۶/۳۶      | -۰/۷۹        |
| کمبود فناوری‌های نوین و تجهیزات مورد نیاز                                                  | ۵/۹۶        | ۵/۶۲      | -۵/۷۱        | ۵/۷۸          | ۵/۴۵      | -۵/۶۳        | ۵/۷۳        | ۶/۰۰      | ۴/۷۹         | ۶/۵۲        | ۵/۹۹      | -۸/۱۴        |
| کمبود نیروی کار ماهر                                                                       | ۵/۷۸        | ۵/۷۶      | -۰/۳۲        | ۵/۷۷          | ۵/۷۹      | ۰/۳۶         | ۵/۳۲        | ۵/۳۱      | -۰/۱۰        | ۵/۹۹        | ۵/۸۷      | -۱/۸۵        |
| محدودیت‌های دسترسی به شبکه تلفن همراه و اینترنت                                            | ۶/۰۸        | ۵/۲۷      | -۱۳/۲۳       | ۶/۰۶          | ۵/۲۵      | -۱۳/۳۵       | ۵/۶۳        | ۵/۱۵      | -۸/۴۹        | ۶/۳۲        | ۵/۴۱      | -۱۴/۳۸       |
| محدودیت دسترسی به آب                                                                       | ۳/۸۲        | ۳/۸۹      | ۱/۷۶         | ۳/۷۰          | ۳/۸۴      | ۳/۷۱         | ۳/۷۶        | ۴/۱۱      | ۹/۳۱         | ۴/۱۵        | ۳/۹۵      | -۴/۸۴        |
| محدودیت دسترسی به حامل‌های انرژی (برق، گاز، گازوئیل و...)                                  | ۴/۲۲        | ۴/۳۶      | ۳/۴۶         | ۴/۲۳          | ۴/۵۴      | ۷/۴۵         | ۴/۲۰        | ۴/۲۳      | ۰/۶۳         | ۴/۲۰        | ۳/۸۸      | -۷/۷۳        |
| فساد و سوءاستفاده افراد از مقام و موقعیت‌های اداری در دستگاه‌های اجرایی                    | ۶/۷۵        | ۶/۵۰      | -۳/۷۹        | ۶/۶۱          | ۶/۵۴      | -۱/۱۱        | ۷/۱۷        | ۶/۵۰      | -۹/۲۶        | ۶/۹۹        | ۶/۳۴      | -۹/۳۴        |
| موانع در فرایندهای اداری و اخذ مجوزهای کسب و کار در دستگاه‌های اجرایی                      | ۶/۶۱        | ۶/۵۴      | -۱/۰۳        | ۶/۸۸          | ۶/۸۱      | -۰/۹۱        | ۶/۸۰        | ۶/۶۰      | -۳/۰۷        | ۵/۸۴        | ۵/۶۲      | -۳/۷۱        |

\* مثبت بودن درصد تغییرات به معنای بدتر شدن وضعیت نسبت به فصل گذشته است.

در بهار ۱۴۰۲، فعالان اقتصادی مشارکت کننده در این پایش، سه مؤلفه: ۱- غ قابل پیش‌بینی بودن و تغییرات قیمت مواد اولیه و محصولات، ۲- دشواری تأمین مالی از بانک‌ها، ۳- بی‌ثباتی سیاست‌ها، قوانین و مقررات و رویه‌های اجرایی ناظر بر کسب و کار را نامناسب‌ترین و سه مؤلفه: ۱- محدودیت دسترسی به آب، ۲- نحوه استقبال مشتریان از نوآوری و ابتکار در ارائه خدمات و محصول و ۳- محدودیت دسترسی به حامل‌های انرژی (برق، گاز، گازوئیل و...) را مناسب‌ترین مؤلفه‌های محیط کسب و کار کشور نسبت به سایر مؤلفه‌ها ارزیابی نموده‌اند.

علاوه بر این، مهمترین موانع کسب و کار بیان‌شده توسط فعالان اقتصادی زیرمجموعه هریک از سه اتاق بازرگانی، تعاون و اصناف ایران نیز در قالب جدول ۱۳ نشان داده شده است.

**جدول ۱۳ - مهم‌ترین موانع کسب و کار بیان شده توسط فعالان اقتصادی زیرمجموعه هر یک از سه اتاق**

| مجموعه                                      | الویت       | ۱                                                         | ۲                            | ۳                                                                      | ۴                                                            | ۵                                                                   |
|---------------------------------------------|-------------|-----------------------------------------------------------|------------------------------|------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------|
|                                             |             | غیرقابل پیش‌بینی بودن و تغییرات قیمت مواد اولیه و محصولات | دشواری تأمین مالی از بانک‌ها | بی‌ثباتی سیاست‌ها، قوانین و مقررات و رویه‌های اجرایی ناظر بر کسب و کار | دخالت‌های غیرمنطقی نهادهای حاکمیتی در تعیین قیمت‌ها در بازار | فساد و سوءاستفاده افراد از مقام و موقعیت اداری در دستگاه‌های اجرایی |
| کل                                          | زمستان ۱۴۰۱ |                                                           |                              |                                                                        |                                                              |                                                                     |
|                                             | بهار ۱۴۰۲   |                                                           |                              |                                                                        |                                                              |                                                                     |
| اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران | زمستان ۱۴۰۱ |                                                           |                              |                                                                        |                                                              |                                                                     |
|                                             | بهار ۱۴۰۲   |                                                           |                              |                                                                        |                                                              |                                                                     |
| اتاق تعاون ایران                            | زمستان ۱۴۰۱ |                                                           |                              |                                                                        |                                                              |                                                                     |
|                                             | بهار ۱۴۰۲   |                                                           |                              |                                                                        |                                                              |                                                                     |
| اتاق اصناف ایران                            | زمستان ۱۴۰۱ |                                                           |                              |                                                                        |                                                              |                                                                     |
|                                             | بهار ۱۴۰۲   |                                                           |                              |                                                                        |                                                              |                                                                     |

اولویت اول در اتاق ای بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران، تعاون ایران و اصناف ایران، غیرقابل پیش‌بینی بودن و تغییرات قیمت مواد اولیه و محصولات عنوان شده است.

اولویت دوم در اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران، بی‌ثباتی سیاست‌ها، مقررات و رویه‌های اجرایی ناظر به کسب و کار، در اتاق تعاون و اصناف ایران دشواری تأمین مالی از بانک‌ها عنوان شده است.

اولویت سوم در اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران، دشواری تأمین مالی از بانک‌ها، در اتاق تعاون ایران بی‌ثباتی سیاست‌ها، قوانین و مقررات و رویه‌های اجرایی ناظر بر کسب و کار و در اتاق اصناف ایران رویه‌های ناعادلانه ممیزی و دریافت مالیات قرار گرفته‌اند.

## شاخص ملی محیط کسب و کار بر اساس مدل کارآفرینی شین

جدول ۱۴ - شاخص ملی محیط کسب و کار بر اساس نماگرهای مدل کارآفرینی شین

| محیط    | نماگر                                          | شاخص نماگر  |           | شاخص محیط   |           | شاخص کل   |           |                                 |                     |
|---------|------------------------------------------------|-------------|-----------|-------------|-----------|-----------|-----------|---------------------------------|---------------------|
|         |                                                | میانگین     |           | میانگین     |           | میانگین   |           | درصد تغییرات فصل بهار نسبت به * |                     |
|         |                                                | زمستان ۱۴۰۱ | بهار ۱۴۰۲ | زمستان ۱۴۰۱ | بهار ۱۴۰۲ | بهار ۱۴۰۱ | بهار ۱۴۰۲ | فصل گذشته                       | فصل مشابه سال گذشته |
| نهادی   | محیط سیاسی امنیتی                              | ۶/۳۴        | ۶/۲۱      | ۵/۹۷        | ۵/۹۱      | -۰/۹۹     | ۶/۲۱      | ۶/۱۶                            | -۱/۱۳               |
|         | محیط علمی آموزشی                               | ۵/۳۸        | ۵/۵۹      |             |           |           |           |                                 |                     |
|         | محیط فرهنگی                                    | ۶/۰۵        | ۶/۱۳      |             |           |           |           |                                 |                     |
|         | محیط فناوری و نوآوری                           | ۶/۰۸        | ۶/۰۸      |             |           |           |           |                                 |                     |
|         | محیط قانونی و حقوقی                            | ۵/۵۶        | ۵/۳۳      |             |           |           |           |                                 |                     |
|         | ساختار و عملکرد دولت                           | ۶/۳۹        | ۶/۴۰      |             |           |           |           |                                 |                     |
| اقتصادی | محیط اقتصاد کلان                               | ۶/۲۴        | ۶/۲۳      | ۶/۵۵        | ۶/۴۶      | -۱/۳۲     | ۶/۲۱      | ۶/۱۶                            | -۱/۱۳               |
|         | محیط مالی                                      | ۸/۲۳        | ۸/۲۴      |             |           |           |           |                                 |                     |
|         | محیط جغرافیایی - زیرساخت‌ها و ظرفیت‌های اقلیمی | ۵/۹۱        | ۵/۶۷      |             |           |           |           |                                 |                     |
|         | ساختار تولید - انحصار، خوشه‌ها و مواد اولیه    | ۶/۱۷        | ۶/۱۲      |             |           |           |           |                                 |                     |

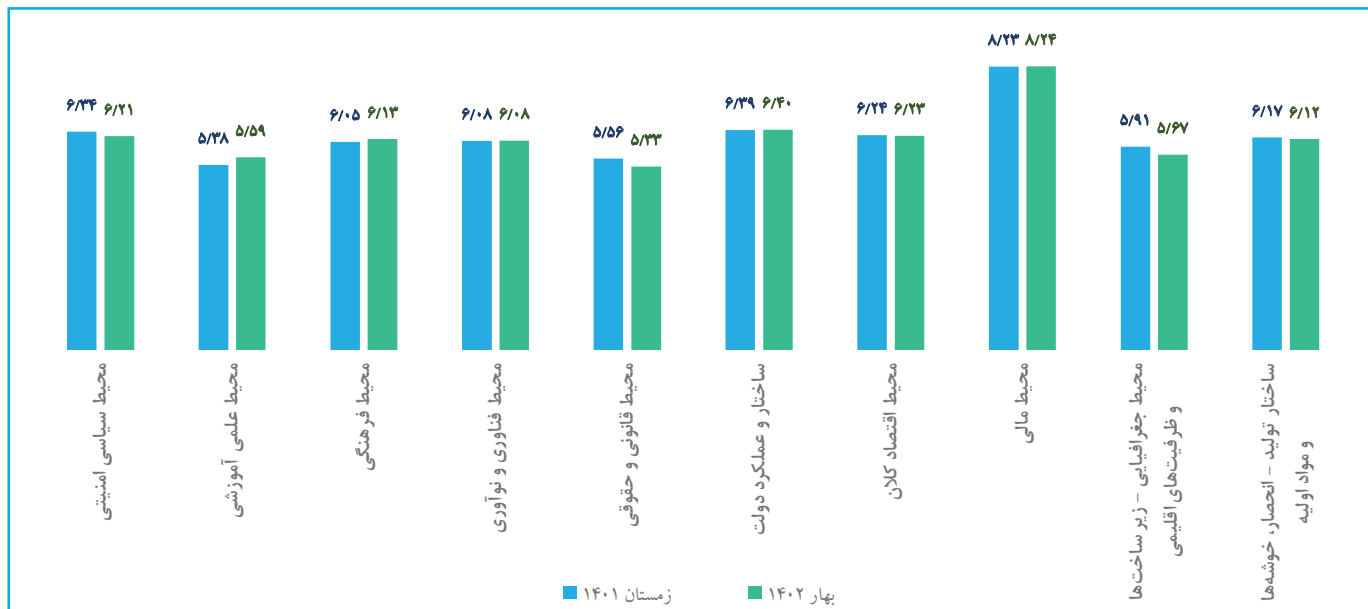
\*: مثبت بودن درصد تغییرات به معنای بدتر شدن وضعیت نسبت به فصل گذشته است.

بر اساس نظریه عمومی کارآفرینی شین، شاخص ملی محیط کسب و کار ایران در بهار ۱۴۰۲، عدد ۶/۱۶ (عدد ۱۰ بدترین ارزیابی است) را نشان می‌دهد به طوری که میانگین ارزیابی **محیط نهادی** (شامل محیط سیاسی، محیط آموزشی و علمی، محیط فرهنگی، محیط فناوری و نوآوری، محیط حقوقی و ساختار دولت) عدد ۵/۹۱ و میانگین ارزیابی **محیط اقتصادی** (شامل محیط اقتصاد کلان، محیط مالی، محیط جغرافیایی و ساختار تولید) عدد ۶/۴۶ است. نگاه اجمالی نشان می‌دهد **محیط حقوقی و قانونی** با عدد ۵/۳۳ و **محیط مالی** با عدد ۸/۲۴ به ترتیب مساعدترین و نامساعدترین محیط‌ها بر اساس نظریه عمومی کارآفرینی شین بوده‌اند.

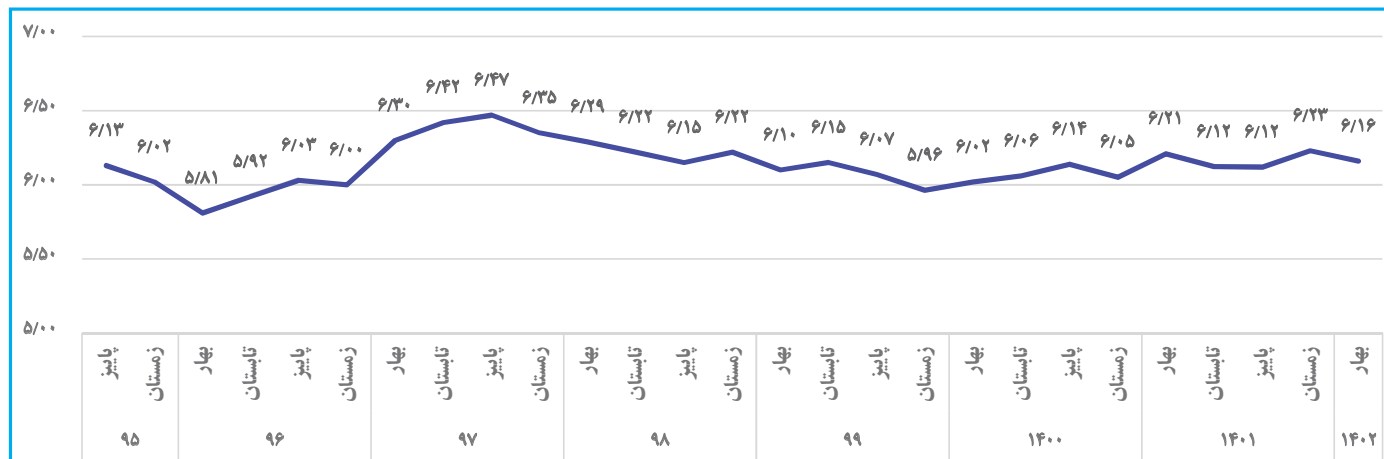
با توجه به جدول ۱۴، شاخص ملی کارآفرینی شین نسبت به فصل زمستان ۱۴۰۱، دارای درصد تغییرات ۱/۱۳- است که به معنی مساعدتر شدن در شرایط کارآفرینی در فصل بهار ۱۴۰۲ نسبت به فصل زمستان ۱۴۰۱ بوده است. همچنین تغییرات نسبت به فصل مشابه سال قبل (۷۶-۰) نشان می‌دهد شرایط کارآفرینی مساعدتر شده است. لازم به ذکر است شاخص شین به دلیل استفاده از ضرائب اهمیت برای هر یک از نماگرها و محیط‌های تشکیل دهنده محیط کسب و کار، از دقت بیشتری نسبت به شاخص ملی برخوردار است.



## نمودار ۶ - شاخص محیط کسب و کار بر اساس مدل کارآفرینی شین



## نمودار ۷ - روند شاخص ملی محیط کسب و کار بر اساس مدل کارآفرینی شین



## شاخص محیط کسب و کار بر اساس تعداد کارکنان بنگاه‌های اقتصادی

جدول ۱۵ - شاخص محیط کسب و کار به تفکیک مؤلفه‌های پیمایشی و تعداد کارکنان بنگاه

| عنوان مؤلفه (موانع کسب و کار)                                                              | تعداد کارکن (نفر) |       |       |        |         |              |
|--------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------|-------|-------|--------|---------|--------------|
|                                                                                            | کمتر از ۵         | ۶-۱۰  | ۱۱-۴۹ | ۵۰-۱۰۰ | ۱۰۱-۲۰۰ | بیشتر از ۲۰۰ |
|                                                                                            | ۶/۱۰۵             | ۶/۱۰۵ | ۵/۹۶  | ۵/۹۳   | ۵/۹۲    | ۵/۸۴         |
| نحوه استقبال مشتریان از نوآوری و ابتکار در ارائه خدمات و محصول                             | ۴/۵۳              | ۴/۰۹  | ۳/۹۸  | ۳/۶۳   | ۴/۴۳    | ۳/۸۱         |
| برداشت‌های سلیقه‌ای از قوانین و مقررات توسط مأموران محیط زیست، شهرداری، گمرک، بهداشت و ... | ۶/۱۱              | ۶/۴۲  | ۶/۳۰  | ۶/۴۵   | ۶/۱۳    | ۶/۵۸         |
| بی‌تعهدی طرف‌های قرارداد و معامله به اجرای تعهدات و وعده‌هایشان                            | ۵/۷۱              | ۵/۵۸  | ۵/۵۱  | ۵/۴۲   | ۵/۵۶    | ۵/۹۰         |
| بی‌باتی سیاست‌ها، قوانین و مقررات و رویه‌های اجرایی ناظر بر کسب و کار                      | ۷/۲۵              | ۷/۶۴  | ۷/۵۵  | ۷/۷۴   | ۷/۹۶    | ۸/۰۵         |
| غیرقابل پیش‌بینی بودن و تغییرات قیمت مواد اولیه و محصولات                                  | ۸/۲۵              | ۸/۴۱  | ۸/۴۸  | ۸/۴۸   | ۸/۶۷    | ۸/۸۲         |
| رویه‌های سختگیرانه اداره‌های کار و بیمه تأمین اجتماعی برای مدیریت نیروی انسانی             | ۶/۳۳              | ۶/۴۴  | ۶/۳۰  | ۶/۵۷   | ۶/۴۶    | ۶/۳۳         |
| تمایل عمومی به خرید کالاهای خارجی و بی‌ رغبتی به خرید محصولات ایرانی                       | ۵/۵۳              | ۵/۰۲  | ۴/۹۶  | ۴/۶۱   | ۴/۸۹    | ۴/۴۸         |
| ولید و عرضه نسبتاً آزاد کالاهای غیراستاندارد و تقلبی در بازار                              | ۶/۸۳              | ۶/۲۳  | ۶/۲۲  | ۶/۳۶   | ۵/۹۱    | ۵/۴۱         |
| وجود رقابت غ - منصفانه شرکت‌ها و مؤسسات دولتی یا شبه‌دولتی در بازار                        | ۶/۵۷              | ۶/۴۲  | ۶/۲۳  | ۵/۷۲   | ۵/۲۸    | ۵/۳۵         |
| رویه‌های ناعادلانه ممیزی و دریافت مالیات                                                   | ۶/۸۹              | ۶/۸۶  | ۶/۶۹  | ۶/۴۵   | ۶/۸۴    | ۶/۱۶         |
| دشواری تأمین مالی از بانک‌ها                                                               | ۷/۶۳              | ۷/۷۶  | ۷/۵۶  | ۷/۲۸   | ۷/۶۰    | ۶/۸۲         |
| فقدان یا شفاف نبودن آمار و اطلاعات مورد نیاز برای فعالیت اقتصادی                           | ۶/۲۸              | ۶/۲۵  | ۵/۸۸  | ۵/۵۹   | ۵/۱۳    | ۵/۷۰         |
| ضعف زیرساخت‌های حمل و نقل (جاده‌ای، ریلی، هوایی، دریایی و بندری)                           | ۵/۷۸              | ۵/۵۶  | ۵/۴۵  | ۵/۳۸   | ۵/۲۸    | ۵/۸۱         |
| ضعف دادگاه‌ها در رسیدگی به شکایات و پیگرد موثر متجاوزان به حقوق دیگران                     | ۶/۶۲              | ۶/۴۵  | ۶/۴۵  | ۵/۹۱   | ۵/۶۱    | ۶/۵۰         |
| وجود انحصار، امتیاز یا هر نوع رانت به یک یا تعدادی از رقبای بازار                          | ۶/۵۴              | ۶/۶۸  | ۶/۳۹  | ۶/۰۷   | ۵/۲۳    | ۶/۲۴         |
| ضعف نظام توزیع و شکل در رساندن محصول به بازار                                              | ۵/۷۷              | ۵/۵۴  | ۵/۱۹  | ۵/۰۰   | ۴/۷۵    | ۵/۲۲         |
| عرضه کالاها و محصولات قاچاق در بازار ایران                                                 | ۶/۴۵              | ۶/۰۷  | ۶/۰۳  | ۵/۷۹   | ۵/۴۱    | ۵/۳۶         |
| فقدان ارتباط مناسب میان عوامل تأمین مواد اولیه، تولید و عرضه یک محصول در بازار             | ۵/۸۷              | ۵/۵۴  | ۵/۶۷  | ۵/۹۷   | ۴/۹۰    | ۵/۷۰         |
| دخالت‌های غ رمنطقی نهادهای حاکمیتی در تعیین قیمت‌ها در بازار                               | ۶/۶۶              | ۶/۶۷  | ۶/۸۵  | ۶/۸۲   | ۶/۵۸    | ۶/۹۳         |
| کارگریزی عمومی و ضعف فرهنگ کار در جامعه                                                    | ۶/۰۶              | ۵/۸۰  | ۶/۲۲  | ۶/۳۴   | ۶/۶۲    | ۵/۸۷         |
| کمبود تقاضا در بازار                                                                       | ۵/۸۸              | ۵/۲۸  | ۵/۰۸  | ۵/۰۵   | ۴/۶۱    | ۵/۱۳         |
| کمبود فناوری‌های نوین و تجهیزات مورد نیاز                                                  | ۵/۷۵              | ۵/۵۵  | ۵/۴۸  | ۵/۵۸   | ۵/۶۷    | ۵/۶۴         |
| کمبود نیروی کار ماهر                                                                       | ۵/۶۰              | ۵/۶۷  | ۵/۹۱  | ۶/۱۸   | ۶/۰۴    | ۵/۳۸         |
| محدودیت‌های دسترسی به شبکه تلفن همراه و اینترنت                                            | ۵/۴۰              | ۵/۴۳  | ۵/۰۸  | ۵/۰۸   | ۵/۳۴    | ۴/۵۴         |
| محدودیت دسترسی به آب                                                                       | ۳/۸۷              | ۳/۷۸  | ۳/۹۰  | ۴/۰۵   | ۴/۱۱    | ۴/۰۵         |
| محدودیت دسترسی به حامل‌های انرژی (برق، گاز، گازوئیل و...)                                  | ۳/۹۲              | ۴/۱۹  | ۴/۶۳  | ۵/۰۳   | ۵/۷۰    | ۵/۴۹         |
| فساد و سوءاستفاده افراد از مقام و موقعیت اداری در دستگاه‌های اجرایی                        | ۶/۴۲              | ۶/۶۶  | ۶/۵۵  | ۶/۳۷   | ۶/۴۴    | ۶/۳۰         |
| موانع در فرایندهای اداری و اخذ مجوزهای کسب و کار در دستگاه‌های اجرایی                      | ۶/۱۸              | ۶/۸۸  | ۶/۸۰  | ۶/۷۷   | ۶/۵۸    | ۶/۳۸         |

## شاخص محیط کسب و کار بر اساس سابقه فعالیت بنگاه‌های اقتصادی

### جدول ۱۶ - شاخص محیط کسب و کار به تفکیک مؤلفه‌های پیمایشی و سابقه فعالیت اقتصادی

| عنوان مؤلفه (موانع کسب و کار)                                                              |  |  |  |  | سابقه فعالیت اقتصادی (سال) |        |         |          |             |
|--------------------------------------------------------------------------------------------|--|--|--|--|----------------------------|--------|---------|----------|-------------|
|                                                                                            |  |  |  |  | کمتر از ۲                  | ۳ تا ۵ | ۶ تا ۱۰ | ۱۱ تا ۱۵ | بیشتر از ۱۶ |
| نحوه استقبال مشتریان از نوآوری و ابتکار در ارائه خدمات و محصول                             |  |  |  |  | ۴/۰۳                       | ۴/۴۰   | ۴/۱۸    | ۴/۳۶     | ۴/۰۵        |
| برداشت‌های سلیقه‌ای از قوانین و مقررات توسط مأموران محیط زیست، شهرداری، گمرک، بهداشت و ... |  |  |  |  | ۵/۹۷                       | ۶/۱۹   | ۶/۱۶    | ۶/۳۹     | ۶/۳۷        |
| بی‌تعهدی طرف‌های قرارداد و معامله به اجرای تعهدات و وعده‌هایشان                            |  |  |  |  | ۵/۲۳                       | ۵/۵۸   | ۵/۶۱    | ۵/۸۴     | ۵/۵۵        |
| بی‌ثباتی سیاست‌ها، قوانین و مقررات و رویه‌های اجرایی ناظر بر کسب و کار                     |  |  |  |  | ۷/۶۵                       | ۷/۳۴   | ۷/۵۴    | ۷/۴۷     | ۷/۵۴        |
| غیرقابل پیش‌بینی بودن و تغییرات قیمت مواد اولیه و محصولات                                  |  |  |  |  | ۸/۳۱                       | ۸/۳۱   | ۸/۳۳    | ۸/۵۸     | ۸/۴۲        |
| رویه‌های سختگیرانه اداره‌های کار و بیمه تأمین اجتماعی برای مدیریت نیروی انسانی             |  |  |  |  | ۵/۵۹                       | ۶/۲۴   | ۶/۲۷    | ۶/۵۳     | ۶/۴۵        |
| تمایل عمومی به خرید کالاهای خارجی و بی‌ رغبتی به خرید محصولات ایرانی                       |  |  |  |  | ۵/۳۵                       | ۵/۲۱   | ۵/۱۹    | ۵/۲۱     | ۵/۰۵        |
| ولید و عرضه نسبتاً آزاد کالاهای غیراستاندارد و تقلبی در بازار                              |  |  |  |  | ۶/۰۶                       | ۶/۳۸   | ۶/۴۵    | ۶/۶۴     | ۶/۴۷        |
| وجود رقابت غیرمنصفانه شرکت‌ها و مؤسسات دولتی یا شبه‌دولتی در بازار                         |  |  |  |  | ۶/۳۴                       | ۶/۳۶   | ۶/۳۰    | ۶/۴۱     | ۶/۲۲        |
| رویه‌های ناعادلانه ممیزی و دریافت مالیات                                                   |  |  |  |  | ۶/۲۱                       | ۶/۶۵   | ۶/۸۳    | ۷/۰۰     | ۶/۸۱        |
| دشواری تأمین مالی از بانک‌ها                                                               |  |  |  |  | ۷/۵۰                       | ۷/۶۱   | ۷/۶۹    | ۷/۷۶     | ۷/۴۱        |
| فقدان یا شفاف نبودن آمار و اطلاعات مورد نیاز برای فعالیت اقتصادی                           |  |  |  |  | ۶/۱۲                       | ۶/۰۱   | ۶/۱۱    | ۶/۱۵     | ۵/۹۹        |
| ضعف زیرساخت‌های حمل و نقل (جاده‌ای، ریلی، هوایی، دریایی و بندری)                           |  |  |  |  | ۵/۵۵                       | ۵/۵۰   | ۵/۵۹    | ۵/۵۹     | ۵/۶۸        |
| ضعف دادگاه‌ها در رسیدگی به شکایات و پیگرد موثر متجاوزان به حقوق دیگران                     |  |  |  |  | ۶/۴۴                       | ۶/۴۳   | ۶/۴۸    | ۶/۴۷     | ۶/۴۲        |
| وجود انحصار، امتیاز یا هر نوع رانت به یک یا تعدادی از رقبای بازار                          |  |  |  |  | ۶/۲۱                       | ۶/۴۸   | ۶/۷۰    | ۶/۵۱     | ۶/۱۹        |
| ضعف نظام توزیع و مشکل در رساندن محصول به بازار                                             |  |  |  |  | ۵/۳۵                       | ۵/۵۰   | ۵/۵۵    | ۵/۵۲     | ۵/۳۳        |
| عرضه کالاهای و محصولات قاچاقی در بازار ایران                                               |  |  |  |  | ۵/۸۴                       | ۶/۱۲   | ۶/۳۳    | ۶/۱۸     | ۶/۰۷        |
| فقدان ارتباط مناسب میان عوامل تأمین مواد اولیه، تولید و عرضه یک محصول در بازار             |  |  |  |  | ۵/۴۴                       | ۵/۷۶   | ۵/۶۸    | ۵/۸۳     | ۵/۷۲        |
| دخالت‌های غیرمنطقی نهادهای حاکمیتی در تعیین قیمت‌ها در بازار                               |  |  |  |  | ۶/۷۶                       | ۶/۵۹   | ۶/۶۴    | ۷/۰۹     | ۶/۷۴        |
| کارگریزی عمومی و ضعف فرهنگ کار در جامعه                                                    |  |  |  |  | ۵/۸۰                       | ۵/۸۹   | ۵/۹۷    | ۶/۱۵     | ۶/۳۶        |
| کمبود تقاضا در بازار                                                                       |  |  |  |  | ۴/۷۹                       | ۵/۳۳   | ۵/۴۷    | ۵/۶۱     | ۵/۴۵        |
| کمبود فناوری‌های نوین و تجهیزات مورد نیاز                                                  |  |  |  |  | ۵/۲۰                       | ۵/۴۵   | ۵/۷۳    | ۵/۶۲     | ۵/۷۰        |
| کمبود نیروی کار ماهر                                                                       |  |  |  |  | ۴/۸۶                       | ۵/۶۶   | ۵/۶۴    | ۶/۱۸     | ۵/۸۶        |
| محدودیت‌های دسترسی به شبکه تلفن همراه و اینترنت                                            |  |  |  |  | ۵/۴۰                       | ۵/۳۸   | ۵/۳۰    | ۵/۲۰     | ۵/۱۹        |
| محدودیت دسترسی به آب                                                                       |  |  |  |  | ۳/۵۴                       | ۳/۷۹   | ۳/۹۴    | ۳/۹۰     | ۳/۹۶        |
| محدودیت دسترسی به حامل‌های انرژی (برق، گاز، گازوئیل و ...)                                 |  |  |  |  | ۴/۳۶                       | ۴/۲۹   | ۴/۳۳    | ۴/۴۰     | ۴/۴۲        |
| فساد و سوءاستفاده افراد از مقام و موقعیت اداری در دستگاه‌های اجرایی                        |  |  |  |  | ۶/۷۴                       | ۶/۴۳   | ۶/۴۶    | ۶/۸۹     | ۶/۳۷        |
| موانع در فرایندهای اداری و اخذ مجوزهای کسب و کار در دستگاه‌های اجرایی                      |  |  |  |  | ۶/۷۸                       | ۶/۶۲   | ۶/۵۴    | ۶/۶۲     | ۶/۴۲        |

در جدول ۱۵ مولفه‌های پیمایشی به تفکیک تعداد کارکنان قابل مشاهده است. عدد شاخص محیط کسب و کار در بنگاه‌های بیشتر از ۲۰۰ کارکن، ۵/۸۴ محاسبه شده است که نشان دهنده وضعیت کسب و کار بهتر در این بنگاه‌ها نسبت به سایر بنگاه‌های اقتصادی است و عدد شاخص محیط کسب و کار در بنگاه‌ها با کمتر از ۱۰ کارکن، ۶/۰۵ محاسبه شده است که این بنگاه‌ها دارای وضعیت بدتری در محیط کسب و کار نسبت به سایر بنگاه‌ها ارزیابی شده‌اند.

همچنین بر اساس جدول شماره ۱۶ در بنگاه‌هایی که فعالیت اقتصادی آنها ۱۱ تا ۱۵ سال است، نامساعدترین محیط کسب و کار نسبت به سایر بنگاه‌ها با میانگین ۶/۱۳ اعلام شده و بنگاه‌های اقتصادی کمتر از ۲ سال سابقه فعالیت اقتصادی هم، دارای مساعدترین وضعیت (۵/۸۲) محیط کسب و کار هستند.

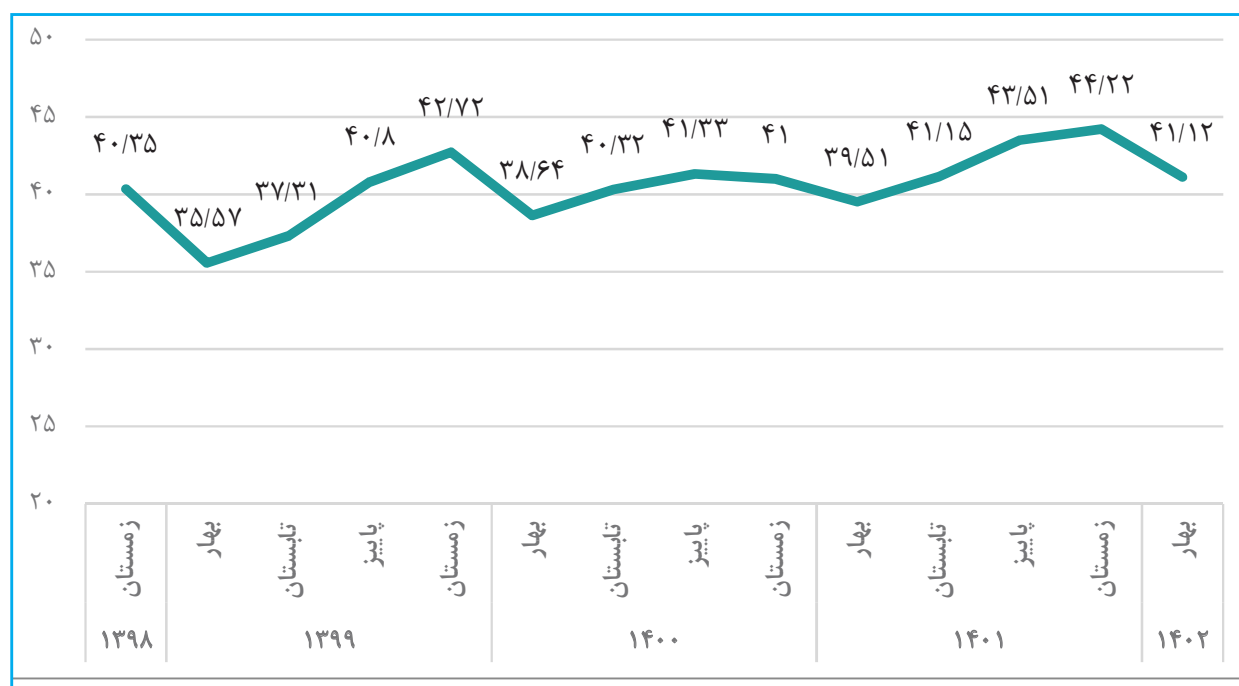
### شاخص محیط کسب و کار بر اساس شرکت‌های دانش بنیان

در جدول ۱۷، موانع و مشکلات محیط کسب و کار شرکت‌های دانش بنیان ارائه شده است. با توجه به جدول، پنج مشکل اولویت‌دار شرکت‌های دانش بنیان عبارتند از: قابل پیش بینی بودن و تغییرات قیمت مواد اولیه و محصولات، بی ثباتی سیاست‌ها، قوانین و مقررات و رویه‌های اجرایی ناظر بر کسب و کار، موانع در فرایندهای اداری و اخذ مجوزهای کسب و کار در دستگاه‌های اجرایی، دشواری تأمین مالی از بانک‌ها و فساد و سوءاستفاده افراد از مقام و موقعیت اداری در دستگاه‌های اجرایی هستند. با این حال مشاهده ارقام جدول نشان می‌دهد که برخی مشکلات این شرکت‌ها در مقایسه با سایر واحدهای اقتصادی کشور حادث‌تر است.

### شاخص محیط کسب و کار بر اساس ظرفیت فعالیت بنگاه‌های اقتصادی

در جدول ۱۸، مشکلات کسب و کار به تفکیک درصد ظرفیت فعالیت قابل مشاهده است. بر اساس نتایج بدست آمده بنگاه‌های اقتصادی مشارکت کننده در طرح (۲۶۴۲ بنگاه) به طور متوسط با ۴۱/۱۲ درصد ظرفیت اسمی خود فعالیت داشته‌اند.

نمودار ۸. ظرفیت تولید (درصد) بنگاه اقتصادی



## جدول ۱۷ - موانع و مشکلات محیط کسب و کار شرکت‌های دانش بنیان

| کل کشور | دانش بنیان | عنوان مولفه (موانع کسب و کار)                                                              |
|---------|------------|--------------------------------------------------------------------------------------------|
| ۴/۲۱    | ۳/۷۲       | نحوه استقبال مشتریان از نوآوری و ابتکار در ارائه خدمات و محصول                             |
| ۶/۲۶    | ۶/۵۷       | پرداخت‌های سلیقه‌ای از قوانین و مقررات توسط مأموران محیط زیست، شهرداری، گمرک، بهداشت و ... |
| ۵/۶۰    | ۵/۶۳       | بی‌تعهدی طرف‌های قرارداد و معامله به اجرای تعهدات و وعده‌هایشان                            |
| ۷/۴۹    | ۸/۳۱       | بی‌ثباتی سیاست‌ها، قوانین و مقررات و رویه‌های اجرایی ناظر بر کسب‌وکار                      |
| ۸/۳۹    | ۹/۰۸       | غیرقابل پیش‌بینی بودن و تغییرات قیمت مواد اولیه و محصولات                                  |
| ۶/۳۳    | ۶/۷۹       | رویه‌های سختگیرانه اداره ای کار و بیمه تأمین اجتماعی برای مدیریت نیروی انسانی              |
| ۵/۱۶    | ۵/۱۴       | تمایل عمومی به خرید کالاهای خارجی و بی‌ رغبتی به خرید محصولات ایرانی                       |
| ۶/۴۵    | ۶/۱۵       | تولید و عرضه نسبتاً آزاد کالاهای غیراستاندارد و تقلبی در بازار                             |
| ۶/۳۱    | ۵/۵۸       | وجود رقابت غ - نصفانه شرکت‌ها و مؤسسات دولتی یا شبه‌دولتی در بازار                         |
| ۶/۷۸    | ۶/۲۳       | رویه‌های ناعادلانه ممیزی و دریافت مالیات                                                   |
| ۷/۵۹    | ۷/۶۹       | دشواری تأمین مالی از بانک‌ها                                                               |
| ۶/۰۶    | ۵/۷۵       | فقدان یا شفاف نبودن آمار و اطلاعات مورد نیاز برای فعالیت اقتصادی                           |
| ۵/۵۹    | ۵/۰۰       | ضعف زیرساخت‌های حمل و نقل (جاده‌ای، ریلی، هوایی، دریایی و بندری)                           |
| ۶/۴۵    | ۶/۳۱       | ضعف دادگاه‌ها در رسیدگی به شکایات و پگرد موثر متجاوزان به حقوق دیگران                      |
| ۶/۴۴    | ۶/۰۵       | وجود انحصار، امتیاز یا هرنوع رانت به یک یا تعدادی از رقبای بازار                           |
| ۵/۴۶    | ۵/۰۶       | ضعف نظام توزیع و مشکل در رساندن محصول به بازار                                             |
| ۶/۱۶    | ۶/۱۰       | عرضه کالاها و محصولات قاچاق در بازار ایران                                                 |
| ۵/۷۲    | ۵/۵۴       | فقدان ارتباط مناسب میان عوامل تأمین مواد اولیه، تولید و عرضه یک محصول در بازار             |
| ۶/۷۳    | ۶/۶۴       | دخالت‌های غ -ر منطقی نهادهای حاکمیتی در تعیین قیمت‌ها در بازار                             |
| ۶/۰۹    | ۶/۵۶       | کارگریزی عمومی و ضعف فرهنگ کار در جامعه                                                    |
| ۵/۴۲    | ۵/۰۳       | کمبود تقاضا در بازار                                                                       |
| ۵/۶۲    | ۵/۱۹       | کمبود فناوری‌های نوین و تجهیزات مورد نیاز                                                  |
| ۵/۷۶    | ۶/۰۱       | کمبود نیروی کار ماهر                                                                       |
| ۵/۲۷    | ۴/۸۶       | محدودیت‌های دسترسی به شبکه تلفن همراه و اینترنت                                            |
| ۳/۸۹    | ۳/۲۵       | محدودیت دسترسی به آب                                                                       |
| ۴/۳۶    | ۴/۴۰       | محدودیت دسترسی به حامل‌های انرژی (برق، گاز، گازوئیل و ...)                                 |
| ۶/۵۰    | ۷/۱۳       | فساد و سوءاستفاده افراد از مقام و موقعیت اداری در دستگاه‌های اجرایی                        |
| ۶/۵۴    | ۷/۷۰       | موانع در فرایندهای اداری و اخذ مجوزهای کسب‌وکار در دستگاه‌های اجرایی                       |

## جدول ۱۸ - موانع و مشکلات محیط کسب و کار به تفکیک ظرفیت تولید بنگاه‌های اقتصادی

| عنوان مولفه (موانع کسب و کار)                                                              | ظرفیت تولید بنگاه اقتصادی (درصد) |          |          |             |
|--------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------|----------|----------|-------------|
|                                                                                            | کمتر از ۳۰                       | ۳۰ تا ۵۰ | ۵۰ تا ۷۰ | بیشتر از ۷۰ |
| نحوه استقبال مشتریان از نوآوری و ابتکار در ارائه خدمات و محصول                             | ۴/۴۴                             | ۴/۱۰     | ۴/۰۹     | ۴/۲۲        |
| برداشت‌های سلیقه‌ای از قوانین و مقررات توسط مأموران محیط زیست، شهرداری، گمرک، بهداشت و ... | ۶/۸۹                             | ۶/۳۰     | ۶/۲۲     | ۵/۹۲        |
| بی‌تعهدی طرف‌های قرارداد و معامله به اجرای تعهدات و وعده‌هایشان                            | ۶/۰۱                             | ۵/۵۳     | ۵/۳۷     | ۵/۵۷        |
| بی‌ثباتی سیاست‌ها، قوانین و مقررات و رویه‌های اجرایی ناظر بر کسب و کار                     | ۸/۰۱                             | ۷/۸۰     | ۷/۲۳     | ۷/۲۱        |
| غیرقابل پیش‌بینی بودن و تغییرات قیمت مواد اولیه و محصولات                                  | ۸/۶۰                             | ۸/۵۶     | ۸/۲۸     | ۸/۲۶        |
| رویه‌های خستگی‌ناپذیر اداره‌های کار و بیمه تأمین اجتماعی برای مدیریت نیروی انسانی          | ۶/۹۰                             | ۶/۳۸     | ۶/۱۱     | ۶/۱۲        |
| تمایل عمومی به خرید کالاهای خارجی و بی‌ رغبتی به خرید محصولات ایرانی                       | ۵/۵۱                             | ۴/۸۳     | ۵/۱۴     | ۵/۱۵        |
| تولید و عرضه نسبتاً آزاد کالاهای غیراستاندارد و تقلبی در بازار                             | ۶/۹۶                             | ۶/۱۹     | ۶/۳۶     | ۶/۳۷        |
| وجود رقابت غ - نصفانه شرکت‌ها و مؤسسات دولتی یا شبه‌دولتی در بازار                         | ۷/۰۴                             | ۶/۰۲     | ۶/۲۱     | ۶/۱۱        |
| رویه‌های ناعادلانه ممیزی و دریافت مالیات                                                   | ۷/۱۶                             | ۶/۶۴     | ۶/۵۷     | ۶/۷۸        |
| دشواری تأمین مالی از بانک‌ها                                                               | ۷/۹۷                             | ۷/۴۸     | ۷/۲۶     | ۷/۶۴        |
| فقدان یا شفاف نبودن آمار و اطلاعات مورد نیاز برای فعالیت اقتصادی                           | ۶/۶۳                             | ۵/۷۶     | ۵/۷۵     | ۶/۰۹        |
| ضعف زیرساخت‌های حمل و نقل (جاده‌ای، ریلی، هوایی، دریایی و بندری)                           | ۵/۹۳                             | ۵/۲۲     | ۵/۳۹     | ۵/۷۴        |
| ضعف دادگاه‌ها در رسیدگی به شکایات و پیگرد موثر متجاوزان به حقوق دیگران                     | ۷/۰۸                             | ۵/۹۷     | ۶/۲۲     | ۶/۴۸        |
| وجود انحصار، امتیاز یا هر نوع رانت به یک یا تعدادی از رقبا در بازار                        | ۷/۱۴                             | ۶/۲۷     | ۶/۲۶     | ۶/۲۶        |
| ضعف نظام توزیع و مشکل در رساندن محصول به بازار                                             | ۵/۶۶                             | ۵/۳۹     | ۵/۲۷     | ۵/۵۱        |
| عرضه کالاها و محصولات قاچاق در بازار ایران                                                 | ۶/۴۹                             | ۶/۰۱     | ۵/۹۲     | ۶/۲۰        |
| فقدان ارتباط مناسب میان عوامل تأمین مواد اولیه، تولید و عرضه یک محصول در بازار             | ۶/۰۲                             | ۵/۷۴     | ۵/۵۵     | ۵/۶۷        |
| دخالت‌های غیرمنطقی نهادهای حاکمیتی در تعیین قیمت‌ها در بازار                               | ۷/۳۱                             | ۶/۷۲     | ۶/۵۸     | ۶/۵۲        |
| کارگریزی عمومی و ضعف فرهنگ کار در جامعه                                                    | ۶/۳۵                             | ۶/۲۲     | ۶/۰۶     | ۵/۹۰        |
| کمبود تقاضا در بازار                                                                       | ۵/۹۰                             | ۵/۱۱     | ۵/۲۹     | ۵/۴۲        |
| کمبود فناوری‌های نوین و تجهیزات مورد نیاز                                                  | ۶/۰۰                             | ۵/۳۹     | ۵/۵۵     | ۵/۵۷        |
| کمبود نیروی کار ماهر                                                                       | ۵/۹۶                             | ۵/۷۷     | ۵/۸۱     | ۵/۶۰        |
| محدودیت‌های دسترسی به شبکه تلفن همراه و اینترنت                                            | ۵/۵۰                             | ۴/۷۸     | ۵/۳۱     | ۵/۳۷        |
| محدودیت دسترسی به آب                                                                       | ۴/۲۶                             | ۳/۷۵     | ۳/۸۰     | ۳/۸۳        |
| محدودیت دسترسی به حامل‌های انرژی (برق، گاز، گازوئیل و ...)                                 | ۴/۵۷                             | ۴/۳۷     | ۴/۶۲     | ۴/۰۹        |
| فساد و سوءاستفاده افراد از مقام و موقعیت اداری در دستگاه‌های اجرایی                        | ۶/۹۹                             | ۶/۴۸     | ۶/۲۶     | ۶/۳۸        |
| موانع در فرایندهای اداری و اخذ مجوزهای کسب و کار در دستگاه‌های اجرایی                      | ۶/۹۷                             | ۶/۸۰     | ۶/۴۴     | ۶/۲۵        |

## برخی اقدامات انجام شده به منظور رفع موانع کسب و کار بهار ۱۴۰۲

### الف: اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران

- رفع مشکل فعالان اقتصادی در ارتباط با مطالبه نامه‌های کسر دریافتی گمرک در خصوص مابه‌التفاوت نرخ ارز واردات در دوره بهار ۱۴۰۱ طی دستورالعمل شماره ۲۰۰/۱۴۰۲/۲ مورخ ۱۴۰۲/۰۲/۱۰ سازمان امور مالیاتی کل کشور
- رفع مشکل صادرکنندگان محصولات کشاورزی در ارتباط با پرداخت نیم درصد عوارض صادراتی با اعلام فهرست اقلام مشمول اخذ عوارض صادراتی آب مجازی
- برطرف شدن مشکلات چک‌های صیادی در عدم امکان واریز مابه‌التفاوت وجه چک و وجه مسدود شده به حساب جاری و رفع سوءاثر از چک طی بخشنامه شماره ۶۲۰۷۸/۰۲ مورخ ۱۴۰۲/۰۳/۲۱ بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران
- راه‌اندازی وب سرویس رفع تعهد ارزی پیلهوران و شرکت‌های تعاونی مرزنشین توسط بانک مرکزی و سازمان توسعه تجارت
- مشارکت در تصویب نامه شماره ۲۴۳۱۹۹ هیأت وزیران در خصوص اصلاح آیین‌نامه ماده (۱۰) قانون مقررات صادرات و واردات مرتبط با تسهیل صدور و تمدید کارت بازرگانی
- اجرایی شدن صدور و تمدید کارت عضویت و بازرگانی در پنجره واحد درگاه ملی مجوزها
- لحاظ شدن بند مربوط به حفظ و ارتقای میراث فرهنگی، هنرهای سنتی، صنایع دستی و جاذبه‌های گردشگری کشور در آیین‌نامه اجرایی بند (ه) تبصره (۹) ماده واحده قانون بودجه سال ۱۴۰۲ کل کشور مصوب ۲۸/۰۳/۱۴۰۲ و ملاحظات مالی برای بخش فرهنگی و گردشگری کشور
- اعلام نظر در خصوص "الحاق برخی مواد به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (۳)"
- تهیه گزارش تخصصی با موضوع استفاده از رمز ارز داریی جهت واردات کالا
- مکاتبه با موضوع مشکلات حذف معافیت‌های گمرکی ماشین آلات و ملزومات خطوط تولید به موجب ماده ۳ قانون جهش تولید دانش بنیان
- مکاتبه با وزیر راه و شهرسازی و درخواست طی شدن روند کارشناسی پیش از "افزایش کرایه ای بار و مسافر در همه شیوه‌های حمل و نقل"
- رفع موانع صادرات کیوی به هندوستان
- آغاز پروسه الکترونیکی کردن گواهی مبدا اتحادیه اقتصادی اوراسیا و مذاکرات مربوطه
- رفع مشکل صدور گواهی مبدا به زبان عربی برای اتاق های بازرگانی هم مرز با عراق
- پیگیری رفع مشکل اتاق سوریه، جهت گرفتن تاییدیه گواهی های مبدا صادره از اتاق ایران

### ب: اتاق تعاون ایران

- گسترش روابط تجاری ایران با ترکیه، با حضور رایزنان و تجار ترکیه
- بررسی فرصت‌های سرمایه‌گذاری کشاورزی بخش تعاون در کشور هدف موریانی
- نشست مشترک روسای اتاق تعاون با سرپرست مناطق آزاد، به منظور بهرهوری بیشتر از ظرفیت بخش تعاون در این منطقه
- نشست مشترک رئیس اتاق تعاون ایران با وزیر راه و شهرسازی، جهت پیگیری تهیه زمین به منظور احداث واحدهای مسکونی و واحدهای ناتمام مسکن مهر
- دیدار با هیأت تجاری روسیه با فعالین بخش تعاون
- اصلاح ماده ۱۰ آئین نامه اجرائی مقررات صادرات و واردات